



NR. 4. 2007

**SVENSK  
SLOVAK  
INFO**

# Ordförande har ordet



Hej!  
Hösten 2007 närmar sig sitt slut. Mörka månader har tagit över och julen är i antagande. Men föreningen upplever just nu ljusa tider. Många fina aktiviteter har vi haft och några har vi framför oss. Katarinska var som väntat väl besökt. Träffen med unga forskare likaså. Vi i styrelsen känner glädje över att medlemmarna reagerar positivt och det stimulerar oss

för nya tag. Filmvisningar, vinprovning, jultallrik allt skall vi uppleva innan vi sätter oss till julborden.

Från och med hösten 2007 är det speciellt enkelt att förflyta sig mellan Skavsta och Bratislava, många av oss kan besöka sina släktingar utan att det kostar förmögenhet.

Det är ofattbart att tänka bara några år tillbaka, hur järnridån begränsade våra möjligheter umgås med nära. Järnridån föll, en ny värld öppnade sig! För många var det som början på ett nytt liv. För många var det bara att beklaga alla år som har gått utan att få träffa sina kära. Efter flera års julfirande i Sverige firar jag jul i Slovakien i år och första gången i historien med direktflyg till Bratislava. Raynair har blivit ett välkommet tillskott för många av oss och prisvärd för oss alla att träffa och umgås.

Julen är fredens helg. Tänka på alla som kanske inte har samma lycka att vara tillsammans med någon!

PS! till Jul har vi insamlig till prästens Kuffas sociala verksamhet i Zakovce.

God Jul och Gott Nytt År!

önskar alla, Kornelia

## Predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

p. Vilma Prívarová a jej zástupkyňa p. Daniela Parajková, navštívili Štokholm. Návšteva iniciovaná Švédsko Slovenským spolkom, bola veľmi úspešná. Obe navštívili švédske úrady, kde sa dozvedeli o tunajšej podpore prisťahovaleckého a menšinového kultúrneho života. Naši hostia sa zúčastnili stretnutí s krajanmi a reprezentami krajských spolkov. Veľvyslanectvo bolo veľmi nápomocné a taktiež poskytlo svoju pôdu pre rokovania. Podľa predbežnej informácie, obe pracovníčky Úradu boli s našou činnosťou spokojné. Granty, podpora, ktorú nám Slovensko dáva, nám umožňuje uskutočniť pestrú kultúrnu činnosť nášho spolku, a možnosť udržiavať si našu slovenskosť. Vláda SR v poslednom čase vyčlenila značnú časť zo svojho rozpočtu na podporu krajanov v zahraničí, ktorých pokladá za súčasť slovenského národa.



Kornelia



Svetlana



Andrea



Marta



Igor



Jarmila



Dušan



Gabriela



Yvetta

## Poznámky:

18 rokov býva vekom dospelosti. A práve osemnásť rokov ubehlo od „nežnej“, revolúcie na Slovensku. A že bola nežná, sa skutočne ukázalo. Pokiaľ východní Nemci utekali hufne z moskovského tábora, Maďari prižmurovali oči, KGB tvrdo spracovávala problém so Solidárnosťou v Poľsku, Slováci "zaštrngali" kľúčmi a pád komunizmu sa temer dostavil sám od seba. Snáď i preto dnes rodičia detí, práve osemnásťročným, veľa o revolúcii ani nerozprávajú. Zabúdajú na ostatné drôty totality, zabudli aj na tých čo do 16. novembra 1989 ich riadili, ba nechali sa nimi riadiť aj naďalej. Demokracia a sloboda zomreli už v tú chvíľu, keď pre "NEHU" zabudli na minulosť! Veď ako ináč si vysvetlíť, že na spomienkové výročie prišlo len niekoľko desiatok obyvateľov? Čo politici? Zaneprázdnení? Alebo ako si to vysvetlíť, keď poslanci bratislavského Starého Mesta odmietli protest proti povoľovaniu o voľných pouličných aktivitách propagandu komunizmu, ktorú navrhovateľka - prokurátorka porovnáva s propagáciou fašizmu, alebo rasizmu. Zrejme to len dokazuje, akú krátku pamäť majú reprezentanti obyvateľov hlavného mesta- Starého Mesta. To len dokazuje, že 18 rokov je niekedy málo na dospelosť!

Dušan Daučík

## Čo je povolené, je niekedy aj zakázané!

Kazaška, poľská štátna občianka sa o tom presvedčila! Áno keď po všetkých formalitách pre povolenie demonstrácie jedinca, od mesta Bratislava, policajti SR rozhodli inak! Akéže vykrikovanie pred Prezidentským palácom, keď autoritárny prezident Kazachstanu navštívil v týchto dňoch Bratislavu! Demokracia v Kazachstane zrejme funguje, ale len podľa predstáv o nej prezidentom Nursultana Nazarbajeva. Pripomienky cez megafón nie sú podľa polície vhodné a protestujúcu napriek všetkým povoleniam násilne odvliekli. Počkala si vo väzení dvanásť hodín, presne kým Nazarbajev neukončil návštevu. Poľská konzulka z ambasady pripomenula svojvoľné správanie sa slovenskej polície ministerstvu, ba dokonca neskôr sám minister vnútra p. Kaliniak osobne sa bol na ambasáde ospravedlniť za čin svojich podriadených./dnes vieme, že šéf akcie bol pozbavený funkcie! /

Aj taj sa dá zvidieť Slovesko, alebo ako?

dd

## Konečne

diaľnica medzi Bratislavou a Viedňou je v prevádzke. Diaľnica skráti čas medzi oboma mestami temer na 35 - 40 minút. Na juh od Viedne- je skratka až o 1 hod. Diaľnicu otvorili 18.novembra /Jarovce -Kittsee/.

## SVENSK-SLOVAK-INFO

är en info tidning från Svensk Slovakiska Föreningen som utges av föreningens styrelse  
ÅRGÅNG 11



Kornelia Johansson ordförande 08 739 15 38 mobil 070 644 16 61 -[kornelia.johansson@lul.se](mailto:kornelia.johansson@lul.se)  
Svetlana Hlavcaková viceordförande, projekt, 018 36 43 00 mobil 0730 57 72 002 -[pekanka@yahoo.se](mailto:pekanka@yahoo.se)  
Andrea Chalupová sekreterare, ungdomsverks., 08 611 90 05 -[andrea\\_chalupa@hotmail.com](mailto:andrea_chalupa@hotmail.com)  
Marta Gessler kassör, ekonomi, 08 650 44 82 mobil 070 267 18 10 -[marta.gessler@ericsson.com](mailto:marta.gessler@ericsson.com)  
Igor Tomo ungdomsansv. projekt, 08 550 88 385 mobil 0762404652 -[igortomo@yahoo.com](mailto:igortomo@yahoo.com)  
Jarmila Hoc klubbmästare, viceordförande, 08 86 64 89 mobil 070 402 25 83 -[jarmila.hoc@katolskakyrkan.se](mailto:jarmila.hoc@katolskakyrkan.se)  
Dusan Daucik hedersordförande, chefredaktör, info ansv.08 612 58 48, mob 070 536 23 89 [dusan.daucik@comhem.se](mailto:dusan.daucik@comhem.se)  
Gabriela Prochazka supleant ungdomsansv. projekt 08 60 40 786 mobil 070 20 59 343 -[gabriela.prochazka@biosciki.se](mailto:gabriela.prochazka@biosciki.se)  
Yvetta Asp supleant, viceklubbmästare,projekt 08 733 42 22 -[yvas@eastcapital.com](mailto:yvas@eastcapital.com)

Postgiro: 84 89 17 - 1 Tel / Fax: 08 6125848 Adress: SVENSK-SLOVAK-INFO Valhallavägen 36 S-114 22 Stockholm, Sverige

E-mail: [dusan.daucik@comhem.se](mailto:dusan.daucik@comhem.se) - web stránka : <http://www.ssf.infocus.sk>

Tidningens artiklar behöver ej alltid instämna med redaktionens åsikter

2 Foto i tidningen:  
1:a sid.: God Jul  
Sista sidan: Spišský hrad  
Foto: Dusan Daucik, Kornelia Johansson etc. Peter Hlavcák, Igor Tomo,



## Nitra staroslávna

*Nitra už v dávnoveku zažila prudké vzostupy, ale i strmé pády. Jedným z vrcholov jej dejín bol 2. september 1248, kedy ju uhorský kráľ Belo IV. (1235-1270) povýšil na slobodné kráľovské mesto. Stalo sa tak temer pred 760 rokmi, čo je vek určite úctyhodný.*

Treba však povedať, že Nitra na povýšenia nečakala. Priestor, v ktorom sa nachádza, už od pradávna lákal osadníkov. Nečudo. Nitra má výraznú strategickú polohu. Leží na hranici Podunajskej nížiny a slovenských vrchov, ktoré smerom na sever postupne stúpajú až k Tatram. Vysoké kopce priam lákali, aby si tu obyvatelia stavali opevnené dediny, neskôr hradiská a z kopcov strážili širokú rovinu. Z historicky doložených národov tu sídlili Kelti, Germáni -ale taktiež Rimania vo svojich predsunutých oddieloch - Avari a prirodzene Slovania. Vrcholom bolo obdobie slovanské, ale do dejín Nitry zasiahli taktiež germánski Kvádi. Boli to oni, kto jej dal meno - Dolná voda, t.j. Nitra ahva, Nitra aha, z čoho vznikol jej prvý slovanský názov - Nitrava.

### Veľká Morava

Dejiny Veľkej Moravy sú bez dejín Nitry a Nitrianskeho kniežatstva nemysliteľné. Kniežatstvo bolo rovnako staré ako moravské, ale zdá sa v určitom smere kultúrne vyspelejšie. Vďaka tomu sa Nitra stala písomne najstarším veľkomoravským sídliskom nielen na Slovensku, ale aj v bývalom Česko-Slovensku. V spise O obrátení Bavorov a Korutáncov sa spomína, že roku 828 salzburský arcibiskup Adalrák vysvätil nitrianskemu kniežaťu Pribinovi kostolík na jeho panstve v Nitrave, čo u vtedajších Slovanov nemalo obdobu.

Kde ale Pribina konkrétne sídlil, nevieme, v samotnej Nitre archeológovia vykopali dve rozsiahle hradiská. Prvé je na mieste dnešného nitrianskeho hradu, na osamelom skalisku, ktoré bolo z troch strán chránené tokom rieky Nitry.

Tu bolo objavené hradisko v rozlohe 13 hektárov. Aleje tu aj možnosť druhá. Na neďalekom Martinskom vrchu, skalnom ostrohu, chránenom dvoma tokmi, bolo odhalené druhé hradisko s plochou 20 hektárov. V oboch sa našli hroby, pozostatky významných stavieb a opevnení, takže Pribina mohol so svojou družinou žiť v jednom i druhom.

Význam Nitry neupadol ani po víťazstve moravského Mojmíra I. nad Pribinom roku 833. Nitra si naďalej uchovávala postavenie druhého mocenského centra, zvyrazneného napr. i tým, že tu začínal svoju politickú kariéru ako údelné knieža synovec veľkomoravského kniežaťa Rastislava I. Svätopluk, ktorý ešte počas vlády svojho strýca vystupoval na centre Veľkomoravskej ríše často veľmi nezávisle, nakoniec ho zvrhol a stal sa kniežaťom Svätoplukom I.

### Maďari ako dobyvatelia

Po jeho smrti roku 894 sa však ríša začala rozpadáť. Roku 898 na ňu zaútočili Bavori, spolu so Srbmi, Čechmi a ďalšími slovanskými kmeňmi, ktoré si na pomoc pozval Svätopluk II., aby mu pomohli v boji proti jeho bratovi Mojmírovi II. Bavori a ich spojenci zasadili Veľkej Morave ťažkú ranu. České kmene sa osamostatnili a podriadili východofranskému kráľovi Arnulfovi. Odpadli i kmene Lužických Srbov. Situáciu ihneď využili uhorské kmene, ktoré zaútočili na oblasť Nitry a prenikli až k rieke Morave. Starouhorské kmene, z ktorých bol najväčší kmeň Maďarov, už predtým odkusovali z veľkomoravského územia kus za kusom, takže teraz cítili svoju veľkú príležitosť. Maďarskí kronikári neskôr vytvorili niekoľko legiend, ktoré tento postup idealizovali a prikrášľovali.

Výnimkou nebola ani najstaršia uhorská kronika, ktorú podľa jej neznáameho autora nazývame Anonymova. Autor popisuje vstup Maďarov do nitrianskeho kraja ako veľmi rýchly, rázny a trvalý. Dokumenty však ukazujú, že ešte roku 902 Veľká Morava dokázala zasadiť Maďarom ťažký úder. Rovnako vypovedajú archeologické vykopávky. Ukazuje sa, že vstup Maďarov na územie dnešného Slovenska bol postupný, v mnohých ohľadoch mierový a nenarušujúci bežný vývoj, v iných násilný. Údaje Anonymovej kroniky o rýchlom páde veľkomoravskej moci v nitrianskom kraji nie sú preto v mnohých ohľadoch reálne. Snáď popisujú jeden z najväčších maďarských vpádov do tejto oblasti, snáď do jedného príbehu spájajú udalosti niekoľkých bojových akcií, ale isto mnoho skutočností skresľujú.

Dosvedčuje to i dokončenie popisu bitky o Nitrú, ktorej začiatok sme uviedli v Dokumentáriu: "Na druhý deň začali Szovárd, Kadocza a Huba s ozbrojeným množstvom vojsk rázne všetkými spôsobmi dobíjať mesto Nitrú. A Boh im dal veľké víťazstvo a oni bojom vstúpili do mesta a preliali tam krv mnohých bojovníkov. Vtedy vedení hnevom obesili Zobora, knieža onej krajiny - ktoré pred dvomi dňami zajali - vyvedúc ho na vysokú horu, ktorá sa podľa tejto udalosti od onoho dňa až do súčasnosti nazýva horou Zobor. Kvôli tomuto činu sa ich báli všetci obyvatelia onej krajiny a všetka šľachta im dala svojich synov ako rukojemníkov a všetky národy onej krajiny až po riekú Váh sa im poddali. A pretože ich predchádzala milosť božia, podrobili si nielen ich samotných, ale obsadili aj všetky hrady, ktoré až dodnes nesú tieto mená: Šintava, Hlohovec, Trenčín, Beckov a Bana. Keď ustanovili strážcov hradov, prenikli

Mikulčíc - pozn. autora) a po dosiahnutom víťazstve sa vrátili ku kniežatstvu Arpádovi."

Archeologické výskumy ukazujú, že hraničnou čiarou medzi rodiacim sa uhorským štátom a zbytkom Veľkej Moravy bola skôr rieka Váh, ako Morava. Je zaujímavé, že Anonymus vôbec nespomína dobytie takých významných veľkomoravských opevnení na západnom Slovensku akými boli Bratislava a Devín. Trochu úsmevné je tvrdenie, že pohanským kmeňom pri útoku na kresťanskú veľkomoravskú ríšu pomáhala božia milosť, ale Anonymus kroniku písal v čase, keď kresťanstvo už zvíťazilo aj v uhorskom štáte.

V skutočnosti však ani kraj okolo Nitry - po rozpade Veľkej Moravy roku 907 - nebol jednoznačne územne zaradený. Samotné starohorské kmene sa skôr orientovali na útoky na Taliansko (Benátsko) a Nemecko, takže územie okolo Nitry nebolo pre ne až tak atraktívne. Vodcovia najväčších kmeňov pri týchto výbojoch vystupovali na centrálnej moci často nezávisle. Je dosť možné, že lúpežné nájazdy do južnej a západnej Európy prilákali aj veľkomoravskú šľachtu, takže jej záujmy sa s uhorskými zhodovali.

Územie Slovenska sa neskôr dostalo do sféry záujmu poľského kráľa Boleslava Chrabrého (966-1025), ktorý obsadil celú oblasť Nitry. Pod nadvládu Uhorska ho dostal až roku 1018 prvý uhorský kráľ Štefan I. (997-1038). Hranica medzi Uhorskom a Poľskom sa cez územie Slovenska posúvalo ku dnešným poľsko-slovenským hraniciam v priebehu celého 11. storočia, pričom mnohé časti severného a východného Slovenska existovali určitý čas ako celkom nezávislé.

### Tatári si vylámali zuby

Ani definitívna stabilizácia maďarskej moci význam Nitry neznižovala. Skôr naopak. Zdá sa, že prostredníctvom tohoto územia sa centrálna moc stabilizovala na celom území Slovenska, čo význam Nitry opäť vyzdvihlo. Stala sa najprv sídlom údelného kniežata a od roku 1046 jedným zo sídiel následníka trónu. Aj keď sa v priebehu vlády kráľa Kolomana (1095-1116) centrum štátu posunulo južnejšie a význam Nitry trochu upadol, mesto zostalo centrom nitrianskej župy, kde sa opäť usídlil biskup a pôsobil tu významný zoborský kláštor. Nitra naďalej zostávala dôležitým strategickým bodom, ale stala sa taktiež centrom novej vlny christianizácie a rozvoja kultúry. Tu vznikli dve najstaršie dochované listiny, vytvorené jednoznačne na slovenskom území. Obe podľa miesta ich vydania nazývame zoborské, pričom prvá z nich je z roku 1111 a druhá z roku 1113.

Význam mesta podtrhuje listina kráľa Bela III. (1172-1196), ktorý ho nazýva "civitas", t.j. mesto. Nový vrchol však Nitra zaznamenala po útoku Tatárov na Slovensko. Kráľ Belo IV. sa s Tatármi stretol v bitke pri rieke Slanej 17. marca 1241, ktorá sa skončila jeho drvivou porážkou. V bitke boli zabíjaní mnohí uhorskí šľachtici a hodnostári, medzi nimi aj nitriansky biskup Jakub.

Samotnému kráľovi sa z bojiska podarilo ujsť len s hŕstkou svojich najvernejších. Cez Gemer utiekol práve do Nitry, kde si po prvý raz trochu oddýchol. Z nitrianskej posádky doplnil svoj ozbrojený sprievod a utekal ďalej do Dalmácie, kde hodlal nájsť pokoj.

Nitra sa medzitým chystala na tatársky útok. Boli doplnené zásoby a stav vojska. Obavy veliteľa nitrianskej posádky sa vzápätí naplnili. Ani Tatári taký významný strategický bod neprehliadli. Vojská Batuchána a Orduchána na mesto niekoľkokrát zaútočili, ale posádka sa dokázala ubrániť. Bohužiaľ, predmestie Nitry bolo úplne zničené. Našťastie sa Batuchán v polovici roku 1241 dozvedel, že v Mongolsku zomrel veľký chán Ogotaj a urýchlene sa vrátil späť, aby mohol vyzdvihnúť svoje nároky na trón - alebo sa aspoň na voľbe nového veľkého chána chcel zúčastniť.

Kráľ Belo IV. sa po odchode Tatárov mestu odvdáčil - za hrdinskú obranu pred útokmi, aj za pomoc vo chvíli najťažšej. Svojou výsadnou listinou povýšil 2. septembra 1248 Nitru, ktorá vtedy mala okolo 2000 obyvateľov, na slobodné kráľovské mesto a udelil jej výsady, s rozsahom ktorých sa mohol pýšiť iba Stoličný Belehrad - korunovačné mesto uhorských kráľov. Rozkvet mesta netrval dlho. Roku 1271 vtrhol na Slovensko český kráľ Premysl Otakar II.; dobyl a obsadil Bratislavu a Nitru. Nitriansky hrad i mesto vypálil a vyplienil. Nájazd sa opakoval roku 1273. Aby kráľ Ladislav IV. (1272-1290) kompenzoval škody, ktoré vtedy vznikli na panstve nitrianskeho biskupa, odovzdal mu 13. mája 1288 slobodné kráľovské mesto Nitru do vlastníctva. Samostatný vývoj mesta sa tým na dlhý čas skončil.

Jaromír Šlušný

## Bratislava

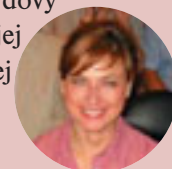
*Navštíviť Bratislavu a nevyhľadať aspoň nejaké kultúrne podujatie je určite hriech. Zo súčasnej ponuky je zaujímavá **Dovolenka snov**, ktorú uvádza divadlo West na Kolárskej ulici, a **opereta Veselá vdova od Franza Lehára**, v **Historickej budove SND na Hviezdoslavovom námestí**.*



Ak sa naozaj chcete dobre pobaviť, komédia anglického autora Johna Godbera **Dovolenka snov** iste príde vhod. Príbeh stredoškolského učiteľa na penzii, ktorý si spolu s manželkou - amatérskou maratónskou bežkyňou kúpi svoj prvý "husvagn", je milým rozprávaním o tom, ako to vo svete dovolenkárov občas chodí. Dovolenková idylka počas cesty po pobreží vyvrcholí stretnutím s mladou dvojicou, ktorá manželov pozve na mužskú striptízovú šou. Autor tu proti sebe stavia dva rôzne svety - svet vzdelaných a rozhladených a svet jednoduchých ľudí, ktorí však vedia užívať život. Nepredvídané zvraty v deji sú skutočne zábavné.

Lehárova **Veselá vdova** zvolila osvedčenú tému - lásku a peniaze. Osobnosť šarmantnej vdovy vzbudzuje rozruch medzi galantnými gentlemanmi, ktorí sa však zaujímajú viac o jej dvadsať miliónov, než o ňu samotnú. Nádherné melódie v podaní štokholmčanom známej Márie Eliášovej či Dušana Jarjabka (ako gróf Bogdanovič) potvrdili, že voľba protagonistov bola správna.

Dušan Daučík



# Stockholm

## Prästen Marián Kuffa

**Motto: Ålska människor som de är, ju mindre dem förtjänar det, desto mera behöver dem var kärlek. Ålska dem efter deras behov, inte efter deras förtjänst! (Det är pater Kuffas motto.)**



I norra Slovakien, där de Höga Tatraberger sträcker sig som en vacker bergskedja i horisonten, ligger en liten by Zakovce. Där har prästen Marian Kuffa lyckats förvandla en gammal prästgård med tillhörande mark till det nu erkända Institut Krista Velknaza, som kan översättas till Översteprästens Institut.

Det som till en början var en gammal, övergiven, fallfärdig, katolsk prästgård har med hårt arbete och en enastående tro och viljestyrka förvandlats till ett hem.

Hem för socialt utslagna, handikappade, hemlösa f.d. fångar, alkohol- och drogmissbrukare, ensamstående mödrar, samt ungdomar som blivit för gamla för att få bo kvar på sina respektive barnhem men saknar bostad. Dessa människor bor och lever på prästgården och de intilliggande husen. Alla i stånd att arbeta tilldelas sysslor såsom matlagning, trädgårdsarbete, utbyggnad av boende, eller allmänt underhåll av prästgården. På så sätt bidrar de till institutionens existens och fortlevnad. Sysslorna utgör dessutom en viktig del av rehabiliteringsprocessen, genom att främja arbetsträning, ansvarstagande, respekt och hänsyn. De som påvisar goda tecken på rehabilitering kan få lära sig att hjälpa sjukpersonalen och ta hand om de handikappade.

Bortsett från ett fåtal anställda får prästen Kuffa främst hjälp av frivilliga volontärer såsom prästkandidater från Trnava universitet, radsystrar och sjukpersonal som bidrar med professionell hjälp.

Syftet med vistelse på institutet är först och främst att återge människor en tro på Gud och hoppet om ett nytt liv, fritt från droger, alkohol och brottslighet, men även att erbjuda arbetsträning och öka deras chanser att återgå till ett normalt liv. Kanske börja jobba, återuppta oavslutade studier och förhoppningsvis även återuppta många gånger förlorad kontakt med familjer och anhöriga.

Eftersom behovet är stort, växer verksamheten. Ett fyra våningshus för handikappade, prästgården, hus för 30 kvinnor och två mindre byggnader för ensamstående mödrar med barn är nästan färdigbyggda. Ett annat pågående projekt är

renoveringen av ett förfallet hus i grannbyn, som donerats av kommunen, med syftet att bygga 10 små lägenheter för återanpassnings boende. Den framgång som institutet påvisat angående rehabilitering har uppmärksammats i hela Slovakien, och även i Tjeckien, där två filialer nyligen öppnats - ett i Biela Voda och ett annat, på biskopens initiativ, i utkanten av staden Olomouc. Institutet drivs delvis med hjälp av människor som tidigare vistats på Zakovce och sedan dess återgått till ett normalt liv.

12 - 16 september 2007 besökte prästen Kuffa Stockholm. Programmet, som var digert, bestod bl. a. av att fira gemensam mässa för oss stockholmare med efterföljande mötte där han berättade för oss alla som var intresserade av att höra hans otroliga livshistoria. Berättelsen om hur en nyutexaminerad maskiningenjör med intresse för klättring, ridning och karate, en dag bestämde sig för att vidga sitt liv åt behövande människor är fascinerande och tycks ha fångat många människor. Diskussionsstunden efter mässan pagick i nästan 4 timmar.

SSF Styrelsen har under senaste mötet beslutat att starta en insamling till förman för Institutet i Zakovce. Alla som vill bidra är välkomna att sätta in frivillig summa på bifogat inbetalningskort märkt med: **Bidrag till Zakovce.**

Stor tack till alla som vill vara med och till alla som redan bidragit med hjälp.

Marcela Minarik

## Popoludnie s poéziou

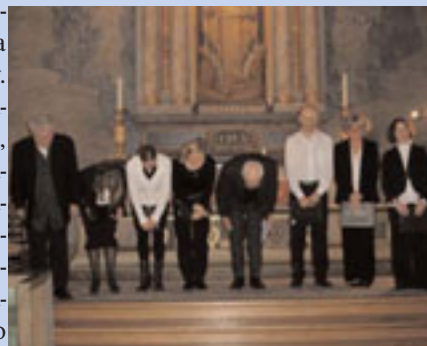
Dňa 13. oktobra sa v Rôda Korsets Sjukhuskapell uskutočnilo



popoludnie poézie, na ktorom Spolok priateľov Milana Rúfusa predstavil štokholmskému publiku súčasné švédske, slovenské a české poetky - lyričky. Verše z pera Anny Smith, Anny Jäderlund, Marie Wine, ale aj Viery Prokešovej, Anny Ondrejčkovej, Ete-

ly Farkašovej, Jany Witheld, Jany Štróblovej a Vlasty Dvořáčkovej prečítali vo švédčine, slovenčine i češtine členovia spolku, ktorí sa tiež podieľali na prekladoch básní. V komornej atmosfére nemocničnej kaplnky sa tak mnohí z poslucháčov preniesli z chladného jesenného sobotňajšieho popoludnia do sveta ženskej lyriky.

Vďaka recitátorskému umeniu Hansa Wigrena, Marie Hjalmarson, Mariann Gustafsson, Malin French Nade Hammarberg, Milana Chromeka, Svetlany Hlavčáčkovej a Ivana Jonáša to nebolo veľmi ťažké.



Svetlana Hlavčáková

Medlemsavgiften?-150:- eller 250.-?

SSFs POSTGIRO

84 89 17 - 1

Välkommen som medlem!



## Simonová & Adams

### Yvetta Simonová a Richard Adam v Štokholme

Koniec prvého októbrového týždňa sprijemili všetkým rodákom zo Štokholmu a okolia populárni českí speváci z liet skorších - Yvetta Simonová a Richard Adam. Ich piatkové vystúpenie v Hartwicksska huset prilákalo prevažne staršiu generáciu Čechov a Slovákov, avšak dobrou náladou a pohodou by mladým mohli pokojne konkurovať. Napoly kabaretné vystúpenie, akoby vystrih-

nuté z Československej televízie 70. rokov, prerušovali výbuchy smiechu a poslucháči sa pridávali k spevu hlavných protagonistov pri každom známejšom hite.

Treba priznať, že lákadlom večera bola najmä šarmantná a stále vitálna pani Yvetta, stálica na scéne českej populárnej hudby od roku... Nesluší sa vyzrádzať! Kto by si však nepamätal jej melodické duetá s Milanom Chladilom - Sentimentální, Santa Anna Maria, Děti z Pirea, Až na severní pól a iné. Ale aj ich sólové hity si dodnes spievajú starší aj mladší - Granada, Volání divokých husí, Diana v podaní Milana Chladila alebo Zhasněte lampiony, Já jsem zamilovaná, Náhodou naspievané nádherným hlasom Yvetty Simonovej. Pani Yvetta nám prezradila tajomstvá úspechu jej troch manželstiev a dokázala, že i v seniorskom veku si možno udržať zmysel pre humor. Program uvádzal Richard Adam a svoje vtipné konferenciárske vstupy pretkával jemu blízkymi piesňami. Zlatým klincom večera bol známy hit Cestář, ku ktorej sa pridali naozaj všetci prítomní a tak sa dá povedať, že sme si ju vlastne vypočuli v podaní speváka a "štokholmského zboru krajanov".

Svetlana Hlavčáková

## Štokholmskí Slováci v službách vedy

Slováci pracujúci na významných vedeckých pracoviskách v Štokholme predstavili 11. októbra v priestoroch Českého centra svoju prácu i zámery. Šlo o prvú akciu tohto typu organizovanú našim spolkom a záujem krajanov bol veľký.

Po krátkych, lež zaujímavých a výstižných prezentáciách svojho pôsobenia nasledovalo množstvo otázok, ktoré prednášatelia radi zodpovedali. Igor Tomo, Milan Chromek, Eva Horemužová a jej manžel Milan Horemuž či Gabriela Procházková si vyshlížili nielen potlesk, ale aj uznanie. Medzi poslucháčmi privítali predstavitelia spolku aj slovenského veľvyslanca Petra Kmeca a ex-veľvyslanca A. Meszárosa, ktorý bol v Štokholme na príležitostnej návšteve. Po oficiálnej časti nasledovalo krátke občerstvenie - obložená bagetka a čapované čierne pivo Zlatý bažant.

Je potešiteľné, že máme dost' vzdelaných a šikovných Slovákov na zaujímavých pracoviskách vo Švédsku. Treba pripomenúť sériu článkov pred niekoľkými rokmi, kde sme ich predstavovali na stránkach nášho časopisu. Avšak stretnutie naživo je určite zaujímavejšie. Preto treba v podobných akciách pokračovať.

Dušan Daučík



Igor Tomo:  
Použitie najmodernejších zobrazovacích mikroskopických metód pri výskume mikromechaniky vnútorného ucha v súvislosti s poruchami sluchu.



Milan Chromek:  
Úloha antibakteriálneho peptidu Katelicidin pri obranných procesoch organizmu proti infekciám močových ciest.



Milan Horemuž:  
Najnovšie trendy a pokroky vo využívaní globálneho navigačného systému GPS v oblasti cestnej premávky.



Eva Horemužová:  
Klinicky aplikovaný výskum v oblasti detskej endokrinológie a syndromológia najznámejších ochorení v tejto oblasti.



Gabika Procházková:  
Najnovšie poznatky a trendy v oblasti genetického výskumu.

...a poslucháči



## Predvianočný obed na veľvyslanectve

Dňa 23. novembra sa predstavitelia Švédsko-Slovenského spolku zúčastnili pracovného obeda v budove Veľvyslanectva SR v Štokholme, na ktorom sa stretli s predsedníčkou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Vilinou Prívarovou a riaditeľkou ekonomického odboru Úradu Danielou Párakovou, ako aj s predstaviteľmi veľvyslanectva na čele s veľvyslancom Petrom Kmecom.

Peter Kmec, hosťiteľ a veľvyslanec v jednej osobe privítal prítomných a načrtnol program a ambície stretnutia. Vilma Prívarová potom informovala o činnosti Úradu a o aktivitách, ktoré pravidelne pripravujú pre rodákov žijúcich v zahraničí (kultúrne akcie, vzdelávanie novinárov, rôzne konferencie, finančné podpory a iné) a zároveň ich vyzvala, aby im pomohli zhromažďovať archívne dokumenty z pozostalosti významných Slovákov pôsobiacich mimo domovinu. V krátkosti tiež predstavila plány, ktoré má Úrad do budúceho roka pri príležitosti 40. výročia emigrácie Slovákov v roku 1968, ako aj prípravu Koncepcie zahraničnej politiky SR voči zahraničným Slovákom do roku 2015.

Na záver stretnutia zástupcovia spolku pôsobiacich vo Švédsku predstavili svoju prácu. Predsedníčka Švédsko-Slovenského spolku Kornélia Johansson informovala o jeho bohatej činnosti a o plánoch na ďalšie roky. V stručnosti zhrnula potreby spolku a očakávania spojené s činnosťou Úradu, načrtnula naše zámery v dôstojnej reprezentácii Slovenska vo Švédsku a v upevňovaní slovenského povedomia medzi krajanmi. Prijemné a užitočné popoludnie zavýšila výborná kapustnica a chutné pohostenie.

*Svetlana Hlaváčková*



## Katarínska zábava,

ktorú pokladáme za tradičnú, aj tentokrát, teda tradične, prilákala krajanov v hojnom počte. S radosťou sme privítali medzi nami vzácnu návštevu, ktorá poctila naše stretnutie. Pán Veľvyslanec Peter Kmec s rodinou a z Bratislavy Predsedníčka Úradu Vilma Prívarová so šéfkou ekonomického odboru Úradu, Danielou Parajkovou. Nechýbali ani reprezentanti Slovenského centra v Londýne, Martin Havel a Martin Gramblička. Po krátkych zdvorilostných slovách našej predsedníčky, ako aj našich vzácných hostí, a prípitku, podávala reštaurácia v Estónskom dome pod novým vedením chutné jedlo. O lahodné tóny do tanca sa postaral náš Vlado Hronec so svojou skupinou. Tombola bola naozaj bohatá. Naším sponzorom srdečná vďaka! Prvá cena pobyt vo Villa Beatrice v Tatranskej Lomnici sa dostala aj tentokrát do rúk rodiny Mikuš! Pani Ulla sa zrejme dobre pripravila! /Jazyky vravia, že nakúpila losy za 500.-kr/, čo je skutočne dobrá reklama pre tento exkluzívny hotel, keď niekto po predošlých dobrých skúsenostiach s takou vierou vsadí toľko na túto výhru! Vďaka slovenskej ambassade, Kornélii Johansson, Švédsko Slovenskému Spolku, Londýnskemu centru a všetkým vám čo losy kúpili a nie menej tým, čo losy predávali, prítomným deťom. Verím, že prítomní mali rovnako príjemný večer ako ja sám. Stretneme sa určite na našom budúcom podujatí a samozrejme ako inak - na budúcej KATARÍNSKEJ!

*Dušan Daučík*





## Na cestách Slovenskom : Prešiel aj september.

*Užili sme si ešte dozvuky neskorého leta. Opäť začiatok jesene a s ňou aj príchod novej radosti, radosti po dobre vykonanej práci - vinobranie. Strapce hrozna bieleho, červeného alebo čierneho, len tak sa prelínajú z konárikov krikov, meniacich farbu zapadajúceho slnka. Je radosť na ne sa pozerat', ale aj radosť ich konzumovať. Nemalo by chýbať na našom dennom stole. Je čas venovať sa aj nášmu organizmu, a to formou "očistenia", eventuálneho schudnutia alebo aj okrášlenia kozmeticky. Táto naturálna kúra, ktorú Vám poradíme, sa ale neodporúča ľuďom ktorí trpiaci na cukrovku, obličkové kamene a na žalúdočný vred. Hrozno obsahuje veľké množstvo cukru a z minerálov množstvo draslíka, ktorý je dôležitý pre srdce. Je močopudné. Samotná kúra spočíva v konzumácii 1-2 kg hrozna denne vynechajúc alebo zredukovaním iných jedál počas dňa aspoň po dobu jedného týždňa. Pre ženy sa odporúča ako pleťová maska nanesením trošku roztláčenej hroznomasy na tvár a nechať pôsobiť najmenej štvrt' hodinky denne*

## MALOKARPATSKÁ VÍNNA CESTA

Vinohradnícka oblasť pod horstvom Malých Karpát bola oddávna známa ako miesto turistiky a rekreácie obyvateľov Bratislavy, Trnavy, ale aj zahraničných návštevníkov. Typické vinohradnícke briežky a malokarpatské lesy lákali návštevníkov v lete i v zime. Ubytovanie poskytovali hosťom obyvatelia Svätého Jura, Pezinka a najmä Modry. Zámožní mešťania Bratislavy tu už pred viac ako sto rokmi vyhľadávali krásy hôr, výborný vzduch a liečivé ticho. Domáci obyvatelia ich nazývali "Juftári".

V roku 1890 vzniklo pri Modre letovisko Harmónia, ktoré sa postupne stalo centrom malokarpatskej turistiky. Turisti prichádzali po horských hrebeňoch peši cez pezinskú Babu až na hrad Červený Kameň, často i vlakom do Pezinka a Šenkvice, a neskôr autobusovými spojmi. Ako kedysi, i dnes vábi malokarpatské prostredie turistov a dlhodobých návštevníkov, aby spojili zážitky z prírody a spoznávanie histórie regiónu s posedením a po-

bavením sa pri pohárikú výborného malokarpatského vína.

Malokarpatský vinohradnícky región však nie je cieľom návštevníkov len z blízkeho okolia. Jeho vinohradnícko-vinársky charakter, starobylá história, množstvo prírodných zvláštností a krása malokarpatských lesov vábia hostí z celého Slovenska i zo zahraničia.

Výškové rozpätie Malých Karpát je od 132 m n.m. pri Dunaji až po 768 m vysoký vrch Záruby pri Smoleniciach. Už od Bratislavy sa týčia kopce, ktoré sú cieľom turistických trás: nad Bratislavou je to vrch Kamzík (440 m) a nad Račou Veľká Baňa (444 m). Pri Svätom Juri sa vypína Veľký Javorník (594 m), nad Pezinkom Baba (527 m) a Somár (650 m), blízko Modry Veľká Homola (709 m), Čertov kopec (752 m) a Vysoká (754 m n.m.). Nad Častou tróni Geldek (695 m), nad Smolenicami Havranica (717 m) a najvyšší vrch Malých Karpát Záruba (768 m n.m.).

Bohaté vinice sa po celej dĺžke Malých Karpát rozprestrelí na ich úbočia a spolu s modravo - zelenými lesmi tvoria krásnu prírodnú scenériu. V nižších polohách lesov rastie najmä dub plstnatý a dubovo-hrabové porasty, vo vyšších polohách prevládajú bukové lesy, niekde i jaseňovo-javorový les. Jedľový les sa vyskytuje len v modranskej oblasti.

Horské svahy a rovinná oblasti Malých Karpát sa vyznačujú širokým spektrom rastlinstva, mnohými druhmi vtáctva, drobného lesného zvieratstva, ale i stádami danielov, jeleňov, muflónov, srnčej zveri a diviakov.

Klimaticky patrí oblasť vinohradníckeho regiónu Malých Karpát do mierne teplej oblasti s miernou vlhkosťou, vo vyššom pásme je klíma vrchovinového charakteru. Malé Karpaty poskytujú svojim hosťom zážitky z návštevy mnohých štátnych prírodných rezervácií a z pozorovania chránených prírodných útvarov. Sú to štátne prírodné rezervácie Alúvium Gidry a Linda v Budmericiach, štátna prírodná rezervácia Hajdúky a park pri hrade Červený Kameň v Častej, územie ochrany prírody Lošovský háj v Horných Orešanoch, štátna prírodná rezervácia. Nad šenkárkou a chránený prírodný útvar Limbašská vyvierečka v Limbachu. V okolí Smoleníc sú štátne prírodné rezervácie Záruby, dolina Hlboče, chránený prírodný útvar jaskyňa Driny a národná kultúrna pamiatka Hradisko Malpír. V blízkosti Svätého Jura štátna prírodná rezervácia Súr. Toto prírodné bohatstvo spravuje Správa Chránenej krajiny Malé Karpaty so sídlom v Modre.

Vinohradnícka oblasť Malých Karpát je obohatená mnohými kultúrno-historickými pamiatkami. V historických jadrách miest Svätý Jur, Pezinko a Modra, ale aj v ostatných mestách a obciach regiónu sú dodnes typické vinohradnícke domy s veľkými pivničnými priestormi. V obci Budmerice nájdeme kaštieľ z 19. storočia, dnes Dom slovenských spisovateľov. Nad obcami Častá a Píla sa týči mohutný hrad Červený Kameň, pôvodne z 13. storočia. V meste Modra môžeme obdivovať mestské opevnenie zo 17. storočia, zachovanú Hornú bránu, baštu a mestskú pamiatkovú zónu. V meste Pezinko je okrem mestského opevnenia zo 17. storočia zámok s parkom, tiež zo 17. storočia. Nad Smolenicami sa týči Smolenický zámok z 19. storočia a možno si tu pozrieť hrobku rodiny Pálfičovcov. Vo Svätom Jure je návštevníkom umožnená prehliadka Veľkomoravského hradiska z 10. storočia, mestského opevnenia zo 17. storočia, renesančného kaštieľa Pálfičovcov zo 17. storočia, zrúcaniny hradu Biely Kameň zo 14. storočia, ako i mestskej pamiatkovej rezervácie. V obci Vinosady možno vidieť kaštieľ s parkom z 18. storočia a v meste Senec renesančnú kuriu (turecký dom) zo 17. storočia. V mestách a obciach regiónu sú peľné kostoly, mnohé z 13.-14. storočia (Rača, Dolný Orešany, Modra, Svätý Jur, Šenkvice), kaplnky, kláštory (Pezinko, Svätý Jur), zvonice (Smolenice, Svätý Jur, Viničné) a ďalšie historické stavby.

Milovníci kultúry a histórie môžu navštíviť nasledujúce múzeá a

galérie: vo Vajnorochoch Vajnorský ľudový dom, v Častej rodný dom osvietenského spisovateľa Juraja Fándlyho, v Modre Múzeum Ľudovíta Štúra a galériu - výstavnú sieň ARIAS-VANDA. V Pezinku je to Malokarpatské múzeum a rodný dom maliara Jána Kupeckého (1667-1740), v Smoleniciach pamätná izba vynálezcu padáka Štefana Baniča a vo Svätom Jure Vlastivedné a literárne múzeum, ako aj Mestské múzeum.

Malokarpatský región ponúka výborné podmienky na turistiku a športovanie. Horstvo Malých Karpát pretkáva množstvo významných turistických trás, smerujúcich k vrcholovým bodom pohoria, alebo k historickým objektom. Záujemcom o športové lyžovanie a milovníkom túr na lyžiach slúžia pohodlné i náročné lyžiarske trasy a svahy vybavené lyžiarskymi vlekmí. V krásnom prostredí seneckých Slnecných jazier si zase prídu na svoje milovníci plávania a vodných športov. Lahko prístupné terény v celom regióne sú mimoriadne vhodné na cykloturistiku.

Návštevníkov regiónu iste zaujmú tradície ľudovej kultúry, napríklad vo Vajnorochoch, kde ich charakterizuje pekný kroj, architektúra, maľovanie stien domov a bytov ľudovými motívmi a svojrázna dychová hudba. Slovenský Grob je známy posedeniami pri pečenej husacine, ktorú ponúkajú obyvatelia vo svojich domoch a miestnych reštauráciách.

V Modre i v ďalších obciach si možno na pamiatku kúpiť krásne keramické výrobky majstrov keramikárov a svetoznámej Slovenskej ľudovej majoliky. A navyše je výborné malokarpatské víno mnohých odrôd, ktoré má vynikajúcu kvalitu, osobitnú chuť, vôňu i buket. Červené vína sa pestujú najmä v Rači a v Dolných a Horných Orešanoch, avšak celý región dodáva najmä vynikajúce biele vína /Müller-Thurgau, Rizling vlašský a rýnsky, Burgunské biele a sivé, Silván, zelený a ružový a mnohé ďalšie/. Malokarpatský vinohradnícky región, známy tiež ako Malokarpatská vínna cesta, rád uvíta návštevníkov vo svojich mestečkách a obciach, aby objavili čaro a pôvab vinohradníckeho prostredia.

Zaujímavé podujatia v regióne:

- Tradičné hody - Chorvátsky Grob, Budmerice,
- Malokarpatský stravec, medzinárodné jazdecké preteky
- Areál zdravia-Rozálka Pezínok
- Vinobranie -Modra Informácie

*Slovenské ozveny*



## Keby cestovné kancelárie

nabrali odvalu a ponúkali zahraničným turistom aj výlety do okolia Bratislavy, nemuseli by sme sa sťažovať, že po dvoch dňoch návštevníci z hlavného mesta odchádzajú. Najmenší slovenský samosprávny kraj - s okresmi Senec, Pezínok a Malacky - totiž ponúka atrakcie pre všetkých, pre športovcov aj milovníkov umenia, pre deti aj vinárov.

Keď sa chcete dozvedieť niečo o bývaní v minulosti, navštívte hrad Červený Kameň v Častej a pokochajte sa tam pohľadom na expozíciu historického nábytku a dobového bývania, obdivujte originálne renesančné truhlice, barokové komody, rokokové pohovky či secesný nábytok.

## SKVELÉ VÍNO A HUSACINA

Pokochajte sa aj pohľadom na vinohrady, ktoré ležia v členitom teréne Malých Karpát - nádherné sú najmä tie pri Svätom Jure. Veľa z nich sa nachádza na rozdrobenom kameni premietanom s pieskom. Keď vinohradníci odstraňujú kamene, stavajú z nich stienky a terasy - tak sa tu pestoval vinič aj v minulosti. Keď v Pezinskom okrese ukážete so zavretými očami na mapu, nemôžete sa nikdy pomýliť - vždy natrafíte na obec vychýrenú, zlatistým mocom. Ale len na jednom mieste nájdete všetky tie dobré vína pokope. V pivniciach Pezinského zámku, kde od novembra minulého roku funguje projekt Národný salón vín Slovenskej republiky. Tu na jednom mieste uchovávajú stovku najlepších vín z celého Slovenska, ktorú z 5-tisíc dodaných vzoriek od 42 slovenských výrobcov vybrala odborná porota. A ešte čosi: v zámočkej pivnici vám prezradia, že 46 tunajších dubových sudov s celkovým objemom 200-tisíc litrov vzniklo v roku 1940 priamo na mieru. V Apoštolskej pivnici sa zase pokocháte pohľadom na sudy, ktoré sú ozdobené vyrezávanými apoštolmi - najstarší je z roku 1807. A napokon neobídte ani degustáciu sto najlepších vín z minulého ročníka. Po zakúpení lístka na voľnú degustáciu (490 Sk), môžete hodinu a pol ochutnávať. Pri každom vine nájdete nielen "rodný list", teda kategóriu, ročník, druh, oblasť, z ktorej pochádza, ale aj cenu za ktorú si ho môžeme kúpiť. Návšteva pivnice spojená s ochutnávkou, sa pred časom páčila aj manželkám predsedov parlamentov krajín Európskej únie.

Ďalšou atrakciou tohto regiónu, ktorú majú radi nielen zahraničné návštevy, ale najmä Bratislavčania, sú husacie hody. Najvychýrenejšou dedinou preslávenou "husacou turistikou" je Slovenský Grob. Málokto však vie, že najskôr tunajšie gazdinky predávali pečené husi a pečienky na sobotňajších trhoch v Bratislave a Pezinku. Husi sa piekli v piatok v hlinených pekáčoch v chlebových peciach - tam získali farbu, chuť aj vôňu. Až v sedemdesiatych rokoch začali labužníci chodiť na husacinu priamo do Grobu. / dd



### Pečená hus a červená kapusta

Hus nasolíme zvnútra aj z vonku a v chlade necháme odležať aspoň jeden deň. Vložíme do hlineného pekáča, podlejeme

vodou, prikryjeme a dusíme. Kožku husto popicháme, aby stekala masť, ktorú postupne zberáme. Keď je mäkké, odkryjeme ho a prepečieme do ružova. Kapustu pripravíme tak, že nadrobno posekanú cibuľku opražíme na masť, pridáme nakrájanú kapustu, osolíme, pridáme rascu a dusíme do mäčka. Občas podlejeme vodou, keď je kapusta mäkká, pridáme 1dc červeného vína a dochutíme. Podávame s čerstvými lokšami alebo zemiakovou knedľou.

*Slovenský Grob*



### Slováci vo svete:

**Slovák Prof. MUDr. Mikuláš Popovič PhD, spoluobjaviteľ vírusu HIV**

V minulých týždňoch si celý svet pripomenul štvrtstoročie od vtedy, čo americké Centrum pre kontrolu chorôb nazvalo nové infekčné ochorenie syndrómu získaného zlyhania imunity AIDS. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že spoluobjaviteľom pôvodcu tejto obávanéj choroby, dnes už pandémie je slovenský vedec a v súčasnosti vedúci Ústavu ľudskej virológie na americkej univerzite v Marylande, profesor MUDr. Mikuláš Popovič PhD, ktorý od roku 1982 pracoval vo výskumnom tíme doktora Roberta Galla v Národnom onkologickom inštitúte v americkej Bethesde. Vzhľadom k prenasledovaniu zo strany československej štátnej bezpečnosti a štátnych orgánov sa rozhodol natrvalo usadiť v USA.

Mikuláš Popovič sa narodil 12. augusta 1941 v Mukačeve, ktoré v tom období bolo súčasťou fašistického hortyovského Maďarska. Otec nášho vedca, ktorý ešte roku 1933 skončil štúdium na Karlovej univerzite v Prahe a potom pôsobil ako pedagóg na viacerých miestach na Slovensku, Čechách, Morave a Podkarpatsku sa po skončení vojny rozhodol vycestovať s rodinou za sestrou do Moravskej Ostravy. To sa mu však podarilo až po páde Stalinského režimu, kedy sa Popovičovci mohli presťahovať do Československa. Mikuláš Popovič po maturite na "starom gymnáziu" v Bratislave. Roku 1959, bol prijatý na Lekársku fakultu UK v Bratislave. Po absolvovaní Lekárskej fakulty v roku 1965, začal pracovať na Ústave experimentálnej onkológie SAV, ktorý bol koordinátorom vtedajšej RVHP pre onkológiu. Tu pod vedením akademika Viliama Thurzu okolo ktorého sa sústredil tím vynikajúcich pracovníkov, boli dosiahnuté vo výskume príčin onkologických ochorení so zameraním na vírusový pôvod významné medzinárodne uznávané výsledky. V rokoch 1966-1967, absolvoval ako lekár povinnú vojenskú službu v Mošnově pri Moravskej Ostrave. Roku 1971, obhájil kandidátsku dizertačnú prácu. Hlbšie vedomosti a praktické experimentálne skúsenosti, z oblasti štúdia retrovírusov, získal M. Popovič na opakovaných stážach pod vedením vedúceho oddelenia retrovírusov prof. RNDr. J.Svobodu, DrSc v rokoch 1967-1973 na Ústave molukulárnej bio-logie a genetiky ČSAV v Prahe. V tom období ústav viedol vynikajúci vedec, potencionálny nositeľ Nobelovej ceny za štúdiom imunologickej tolerancie (ktorá bola udelená P. Medawarovi a M. Burnetovi), prof. MUDr. Milan Hašek DrSc. Skúsenosti v oblasti štúdia retrovírusov získané v Prahe, využil M.Popovič po príchode do USA na základe štipendia, ktoré mu udelila Nadácia Eleonór Roosweltaovej na svoju ďalšiu profesnú kariéru. Od roku 1980 pracoval vo výskumnom tíme dr. Roberta Galla v laboratóriách Národného onkologického inštitútu v Bethesde. Aj preto prvé vzorky od pacientov postihnutých AIDS v máji roku 1982 dostal práve dr.M. Popovič. Významným príspevkom nášho vedca bol v tom, že zaviedol testy na prítomnosť HIV, čo si vyžadovalo uskutočniť rozsiahle séroepidemiologické rozbor. Súčasne prebiehali intenzívne výskumy na tejto veľmi aktuálnej problematike aj v Pasterovom ústave v Paríži, kde skupina pod vedením Dr.Montagniera opisala svoj vírus pod názvom LAV. Vznikli spory o prvenstvo objavu, do ktorých zasiahli najmä všadeprítom-

mné masmédiá a boj o peniaze a svetskú slávu. Neskoršie sa hladána ukludnila a pred piatimi rokmi obaja vynikajúci vedci Dr.Gallo a Dr.Montagnier podpísali dohodu o spolupráci a podpore vo výskume AIDS v Afrike. V minulosti boli diskusie aj spory o tom, že táto pandémia bola preceňovaná a nezistenie pôvodcu by údajne nemalo taký negatívny dosah na rozsah ochorení v rôznych častiach sveta. Túto teóriu M.Popovič jednoznačne odmieta s odôvodnením, keby sa neboli prijali účinné opatrenia proti šíreniu AIDS a neaplikovali by sa vedecké poznatky, potom by dôsledky pre ľudstvo boli oveľa väčšie a počet úmrtí by bol mnohonásobne vyšší.

Celosvetové štatistiky upozorňujú, ba skutočnosť, že na svete žije viac ako 40 miliónov ľudí infikovaných vírusom HIV. Z toho 2,5 milióna je detí a mladistvých do 15 rokov. Pritom sa denne nakazí okolo 14 tisíc mužov a žien, žiaľ určité percento z toho sú nevinní novorodenci, ktorí sú nakazený transplacentárne krvou matky. Najviac chorých na AIDS je na juhu Afriky, epidémia je však na vzostupe v asijských krajinách, predovšetkým v preludnenej chudobnej Indii, ale aj v Číne. Výrazný je vzostup postihnutých aj v postsovietskych krajinách. V týchto častiach sveta a krajinách sa to týka najmä rizikových skupín, ktorých identifikácia je jasná- homosexuáli, užívatelia drog, promiskuidní jedinci a.i. Slovensko prijalo našťastie zavčasu nevyhnutné účinné opatrenia na prevenciu a preto dnes Slovensko eviduje len okolo 140 infikovaných pacientov vírusom HIV..

Môžeme byť hrdí na nášho vedca svetového mena prof. MUDr. Mikuláša Popoviča PhD ktorý v rokoch 1981 - 1990 patril medzi 100 najcitovanejších vedeckých autorov v oblasti teoretickej medicíny. Dodnes patrí k svetovej špičke v oblasti výskumu vírusov so skupiny retrovírusov a osobitne so zameraním na prevenciu a výskum vakcíny proti AIDS. Je potešiteľné, že aj napriek príkorm, ktoré zažil na Slovensku sa hlási k svojmu pôvodu, za čo mu môžeme byť vďační.

Igor M.Tomo, predseda Slovenskej biologickej spoločnosti SAV, dopisovateľ Svensk Slovak Info a Milan Blaško Sr. Lekárska fakulta UK Bratislava

### Grácie-z-rekreácie alebo Insitóny a insitance -



taký je názov výstavy v Bratislave - v Akadémii Arcana De Tarot, na Tehelnej 25, kde vystavuje náš krajan Anton Škripec. Zubný lekár na dôchodku, pôsobiaci roky v Smålande, dnes Štokholmčan, ktorý si našiel svoje hobby v maľovaní. 24 olejov "dôchodcu medzi nebom a zemou" teda lietajúcim medzi Štokholmom a Bratislavou, si všimol Doc. Jozef Ján Janák

VSVU. Nápomocní pri zriadení výstavy boli akademickí maliari Pavol Pagan, Tomáš Krčméri, Jaro Koprda a riaditeľka Akadémie Arkany de Tavot, Lubica Lehotská.

Výstava, ktorá prebieha od septembra, bude trvať do konca marca 2008, kedy bude prenesená do Topoľčian.

Výstavu si môžete pozrieť vždy poobede od 17. do 19. hodiny okrem nedele a pondelka, bezplatne.

Srdečne blahoželáme a tešíme sa Tvojmu úspechu Anton! dd





Miroslav DEMKO  
***Dráma v Černej  
a Franz Liszt***

V minulých týždňoch sme si pripomenuli 100 rokov od Černej tragédie, kedy maďarská vrchnosť nechala strieľať do pokojného zhromaždenia dedinčanov protestujúcich proti vysväteniu ich kostola maďarskými farármi. V dôsledku tejto zvrle zahynulo 15 ľudí a desiatky ich bolo zranených. Súčasne sa však pred zrakmi celého sveta v plnej nahote odhalila zverská podstata národnostného útlaku v Uhorsku začiatkom minulého storočia. Vtedy sa na obranu utláčaných Slovákov postavil aj veľký nórsky spisovateľ Bjornstjerne Bjornson. Kto alebo čo ho podnietilo, aby sa ozval za práva dovtedy prakticky neznámeho, malého utláčaného národa niekde v ďalekom Uhorsku ?

Vzťah Bjornstjerne Bjornsona k Slovensku a k udalostiam v Černej v roku 1907 nás musia prirodzene nabádať k širšiemu videniu súvislostí v európskom kontexte tej doby. Jeho motivácie, rozhodnutia aj osobné vzťahy evidentne smerujú k Franzovi Lisztovi a Eduardovi Griegovi. Lebo práve oni mohli predznamenať formovanie samotného Bjornsona. Bjornson, ako je známe, sa často zdržiaval v Ríme a teda aj v škandinávskej spoločnosti v tomto meste, kde spoznal aj kľúčové osobnosti "nórského hnutia". Ak sa Bjornson vracia do Nórska práve v roku osláv sv. Cyrila a Metoda v Ríme v roku 1863, na ktorých sa zúčastnili tak Slováci ako aj Franz Liszt, môžeme sa zamyslieť nad tým, do akej miery sa tieto slovanské oslavy stali aj inšpiračným zdrojom pre jeho formovanie a odhodlanie pre národné prebudenie Nórov.

Jednou z popredných osobností nórskeho hnutia v Ríme, ktorý poznal Liszt a Bjornsona a samozrejme aj Griega bol Niels Ravnkilde. On bol tou kľúčovou postavou vo vzťahu Liszta k Nórom. Práve on, nadšený propagátor Griegovej hudby už pred 29. decembrom 1868 urobil všetko, aby s radosťou upozornil Liszta na Griega - na tento nový hudobný talent a objav. Niet pochyb, že motivácia Liszta pomôcť práve Griegovi, mohla mať obzvlášť silný leitmotív. O tom neskôr hovorí aj sám Grieg. Ak ho Liszt povzbudzoval k hudobnej lyrike, k charakteristickej nórskej melódii, tak tým aj prejavoval nadšenie, ktoré v tejto expresivnosti realizoval diskretnosť, tajomnosť - *mouvements secrets* - v živote svojho ľudu, národa. (Yvonne Rokseth: Grieg, str. 32, Les éditions Rieder, Paris, 1933).

Aké boli hlbšie asociácie vzťahov a korešpondencia medzi Lisztom a Ravnkildom, prípadne medzi Ravnkildom a Griegom, nie je nám dodnes známe, (predmet budúceho bádania). Podobne by bolo iste zaujímavé sledovať aj vzťahy k iným osobnostiam ako s Ole Bullom, Ludvigom Mathiasom Lindemanom, Kierulfom, Jonasom Lie a iných. Je zrejme, že zamlčované oslavy Cyrila a Metoda v Ríme z roku 1863 ako aj poznanie hlbších vzťahov a pôsobenia Franza Liszta v tomto meste a jeho širokých kontaktov dávajú priestor aj pre inšpiračný charakter nórskeho hnutia.

Z týchto aspektov nevidieť čin a odkaz Franza Liszta, tohto známeho hudobného génia na pozadí európskych reakcií k tragédii v Černej na Slovensku, by bolo kultúrnou nevšímavosťou. Veď kto by si mohol dovoliť zodpovedne popierať vzťahy a dopad pôsobenia a vplyvu Franza Liszta na Eduarda Griega a B. Bjornsona, ktorí sa mohli práve jeho prostredníctvom dozvedieť o problémoch Slovákov v Uhorsku? Politické konfrontácie a napätia na začiatku 20. storočia naznačujú, že výroky európskych intelektuálov, ku ktorým patrili aj Bjornstjerne Bjornson, v tejto dobe predstavovali nielen smelosť, ale aj veľké osobné riziko. Tým viac, že Bjornson sa postavil za krajinu, o ktorej po pravde nikto nechcel hovoriť, a to v čase, keď problematika tejto krajiny nebola natoľko známa na pôde Európy. Taká bola skutočnosť o Slovensku pred I. svetovou vojnou. Ak sa máme zodpovedne zamyslieť a zodpovedať súvislosti Bjornsona k tomuto činu, musíme nájsť odpoveď na to, čo ho viedlo k takémuto činu. Alebo ako sa vôbec mohlo stať, že veľikán z inej vzdialenej krajiny, iného národa, mohol v tak pohnutej dobe riskovať aj svoju kariéru a ozvať sa k nepravostiam spáchaným v neznámej dedine Černová na Slovensku?

Fakty uvedené v biografiách Griega i Bjornsona nás privádzajú k osobnosti Franza Liszta, ktorého dnes predstavujeme ako Slováka. Tieto skutočnosti zároveň aj dopĺňujú hmlisté kapitoly Lisztovho života, ktoré dodnes neboli náležite vysvetlené. Jednou z dôležitých aktivít Franza Liszta bola snaha pomôcť tým, ktorí sa nemohli oprieť o silné politické zázemie veľkých národov, ale snád len o význačné osobnosti akou bol napríklad práve Liszt. Liszt venoval E. Griegovi mimoriadnu pozornosť pri vzájomných stretnutiach, keď ako je známe - pričinením Liszta sa podarilo získať tomuto skladateľovi malého národa - Nórov - renomé európskeho významu. Podobne ako Liszt upozornil

na Slováka Jána Levoslava Bellu, tak sa zaangažoval aj za E. Griega, ktorému zaslal známy dopis (Rím, 29.12.1868) a pozvanie na osobné stretnutie. Bolo to niekoľko rokov po cyrilometodejských oslavách v Ríme a pred I. vatikánskym koncilom, teda v období revolučného vrenia v celej Európe. Čo znamenali stretnutia Eduarda Griega s Lisztom, si uvedomovali všetci autori. Boli si vedomí aj toho, do akej miery ovplyvnil hudobný život v Škandinávii. John Horton vo svojej knihe o Griegovi to nie raz podčiarkuje, že Griega takto Liszt postavil do popredia, ale tiež, že: "Le non Grieg sera désormais lié a ceux d' Ibsen et de B. Bjornson", teda, že meno Griega bolo od tej chvíle spojené s Ibsenom a s B. Bjornsonom. (John Horton: Edvard Grieg, Fayard, 1989, str. 50). Ak nie je našou úlohou sa podrobnejšie rozpisovať o Lisztovi a jeho povzbudzovaní v rozvíjaní kultúry malých národov, musíme podčiarknuť, že práve dielo Griega v spolupráci s Bjornsonom predstavuje veľkolepý počín. Arnljot Gelline, hrdinská postava v národnej ságe Nórov, ktorá pod titulom "Pred kláštorom na Juhu" bola v roku 1871 venovaná práve osobe Franza Liszta. Liszt sa veľmi zaujímal o túto skladbu, ktorá bola predvedaná v Lipsku v r. 1875, kde úspešne vystúpila Griegova manželka speváčka Nina. Je pozoruhodné, že po úspechoch tohto diela v New Yorku, v Amsterdame, začiatkom 20. st. začal útlm jeho úspechov práve neadekvátnym obsadzovaním hlavných postáv. Znalec Griega a škandinávskej hudobnej kultúry Jean-Luc Caron si povšimol veľmi úzke rodinné vzťahy medzi Griegom a Bjornsonom (boli švagrovia keďže ich manželky boli vlastné sestry), ktoré pretrvali až do konca života. Ako je známe, tesne pred smrťou Griega, aj nórsky národ zápasil o svoju nezávislosť. Bolo to práve v roku černej tragédie, presnejšie niekoľko týždňov pred touto udalosťou 4. septembra 1907 keď zomrel E. Grieg. Máme právo sa domnievať, že aj tento odchod Griega do večnosti, sa stal pre Bjornsona morálnym odkazom. A tak Bjornsonov hlas proti nepravostiam spáchaných na Slovákoch v Černej je len logickým vyústením debát týchto veľkých škandinávskych intelektuálov. Rozhodnutie samotného Bjornsona zobrať na seba riziko s veľkými otázkami do budúcnosti a postaviť sa verejne za Slovákov, nebolo jednoduché. Okrem samotného rozhodnutia Bjornsona, na základe vplyvu Griega a Liszta, musíme mať na zreteli ešte iné otázky, ktoré aj zo strany Slovenska by mali byť seriózne zodpovedané. Je to práve otázka útokov proti Bjornsonovi, ktoré sa nezastavili až do konca života tohto významného spisovateľa. Kto vlastne stál na čele kritiky proti Bjornsonovi?

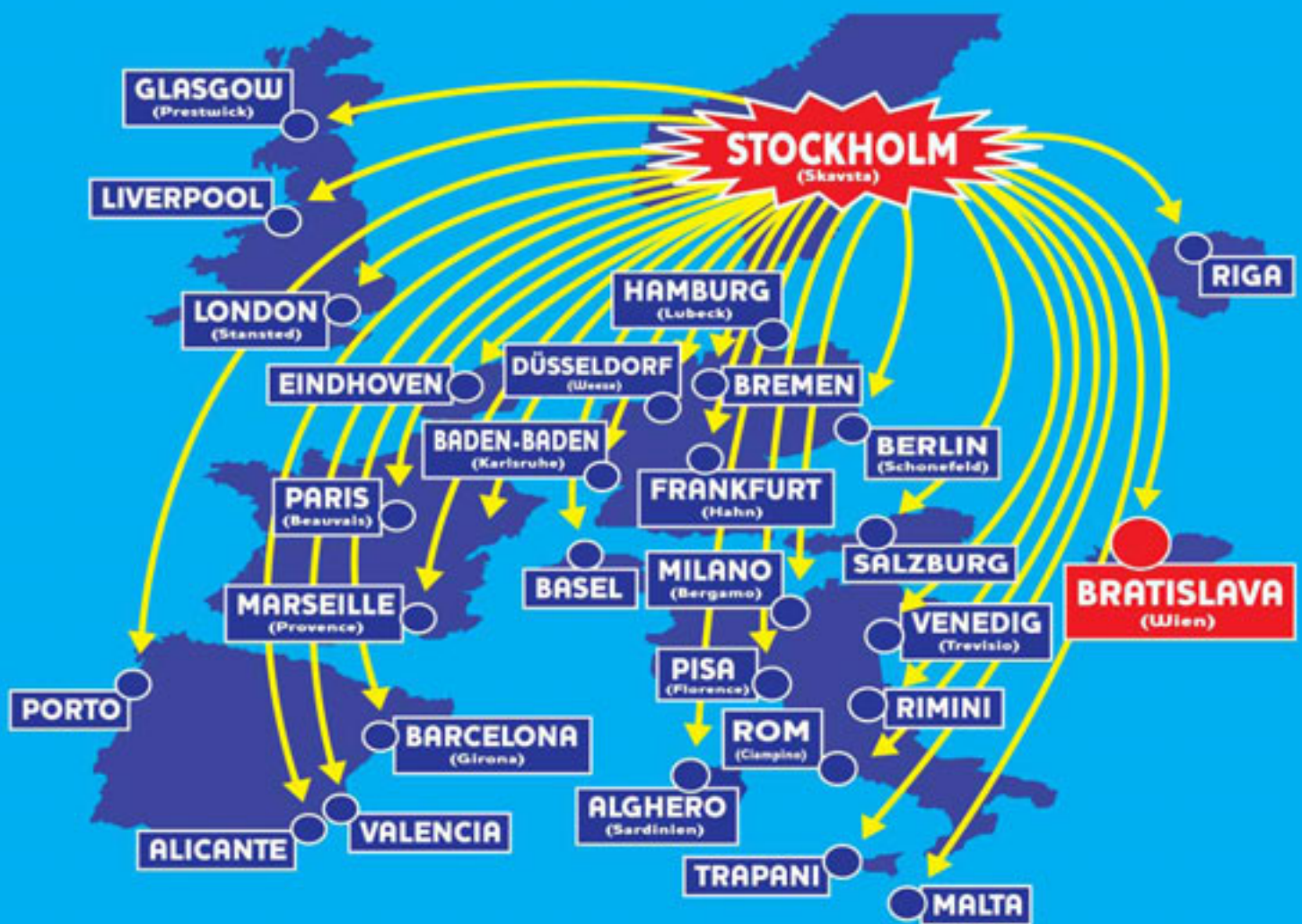
Veľkú kampaň oproti B. Bjornsonovi viedol poľský klavirista Ignác Paderewski (1860 - 1941), ktorý počas striedajúcich rokov pôsobil vo Švajčiarsku, v meste Morges. (Werner Fuchss: Paderewski, Tribune Editions, Genève, 1981). K Paderewskému sa pridali viacerí, francúzsky skladateľ Saint Saens, alebo známy Romain Rolland (1866 - 1944). Paderewski sa cítil dotknutý tým, že Liszt poukazoval na Slovákov v Uhorsku, tiež na osud Ruténov (Rusínov), ktorí boli polonizovaní prípadne aj maďarizovaní. Rozhodne u Bjornsona už vidíme konkrétne výzvu ku utlačovateľom, ktorí si dovolili naznačovať Franz Liszt vo svojich dielach v "Mazepovi", či "Totentanzi", atď. Kto by nepoznal Rollandove literárne dielo - prvý Beethovenov životopis vydaný v r. 1903 ? Je však poľutovaniahodné, že tento spisovateľ, muzikológ a nositeľ Nobelovej ceny R. Rolland, vynechával vo svojich prácach v súvislosti s Beethovenovým pobytom práve Slovensko a Dolnú Krupú, ale vyzdvihol Budapešť. Tiež skutočnosť, že úplne vymazal zo svojich muzikologických štúdií osobnosť Franza Liszta, je viac ako zarážajúca. Bezpochyby aj návaznosť na Bjornsona a Černovú, ale tiež znalosti o Lisztovi a o jeho identite prispeli k rozhodnutiu vymazať z hudobných dejín aj samotného Liszta! Ak Paderewski postupoval v šlapajách Mickiewicza, ku ktorému mal výhrady aj Franz Liszt, obzvlášť z dôvodov istého egoizmu k poľským udalostiam, tým viac Černová predstavuje kulminovanie európskeho napätia celým 19. st. (teda cez Garibaldiho, Kossútha a Bismarcka) až k problematike I. sv. vojny. Ignác Paderewski, ktorý mal možnosť sa stretávať v zahraničí s celou kultúrnou elitou, ba vystupovať aj na najvyšších postoch (OSN, Ženeva), svojim pôsobením v skutočnosti oslaboval Bjornsonov zápas za práva malých národov. V tomto duchu až skutočného pokusu vymazať Franza Liszta z dejín hudby sa pokračovalo aj začiatkom 20. storočia, tak v diele Rollanda, alebo aj tak významného diela Teodory de Wyzewa (Beethoven et Wagner, Paris 1921), kde Liszt v súvislosti s Wagnerom, alebo Beethovenom vôbec nie je spomenutý. Je nesporné, že tieto súvislosti boli v zhode aj s celou problematikou identity samotného Liszta, na ktorú sa nenachádzala politicky žiaduca odpoveď. Je zaujímavé, že v čase keď sa svet otočil proti Lisztovi aj Bjornsonovi, bol to práve Ján Levoslav Bella, ktorý až do svojej smrti v Rumunsku vytrvalo propagoval Lisztovo dielo.

Toto tragické pozadie a nespracované súvislosti k tragédii v Černej z hľadiska medzinárodných vzťahov a lisztovských aktivít zostávajú nepoznanou kapitolou našich dejín, ktorou je potrebné sa zaoberať.

**Manusstopp till nästa nummer är  
tordagen 20 mars 2008**



# DE LÄGSTA PRISERNA TILL BRATISLAVA GARANTERAT!



**RYANAIR.COM**  
**FLY CHEAPER**

## Nová budova SND v Bratislave

Divadelná sezóna na Slovensku sa pred letnými prázdninami skončila veľkou udalosťou v histórii slovenskej kultúry - dňa 14. apríla bola otvorená nová budova Slovenského národného divadla v Bratislave. Na otvárací gala-program boli pozvané všetky významné osobnosti Slovenska zo spoločenskej, hospodárskej i politickej sféry, vrátane prezidenta republiky Ivana Gašparoviča a ministra kultúry Mareka Maďariča. Tí sa potom 20. mája zúčastnili obnovenej premiéry najslávnejšej slovenskej opery Eugena Suchoňa KRÚTŇAVA. Naši špičkoví umelci (medzi inými Miroslav Dvorský v hlavnej mužskej postave Ondreja) ju pod dirigentskou taktovkou Ondreja Lenárda a pod režijným vedením Juraja Jakubiska po prvý raz odspievali na opernej scéne nového divadla. Charizmatický Juraj Jakubisko podčiarkol folklórnu polohu diela a zdôraznil jeho nadčasovosť, ako aj spätosť osudov hlavných postáv s ľudovými zvyklosťami počas roku. Slovenský tenorista Miroslav Dvorský sa do Bratislavy vrátil po úspešnom debute v milánskej opere La Scala, kde sa s mimoriadnym úspechom predstavil v inscenácii Janáčkovej Její pastorkyne.

Výstavba nového divadla trvala vyše 20 rokov a na jej adresu bol vyslovený nejednen nelichotivý prívlastok - najčastejšie sa skloňovalo slovo "megalomanská". Ale potrebu nového divadla v hlavnom meste Slovenska nikdy nikto nespochybnil. A tak jeho otvorenie privítal každý s radosťou. Novú budovu SND navrhli architekti Martin Kusý, Pavol Paňák a Peter Bauer, ktorí zvíťazili v konkurencii 53 projektov. Budova má sedem podlaží, vyše dvetisíc miestností a tri hlavné sály (Sála opery a baletu, Sála činohry, Štúdio). V novej budove SND je tiež reštaurácia pre 120 osôb, klub, espresso, libreso a kuchyňa.

Napriek stále sa objavujúcim technickým nedostatkom (praskajúci mramor a podobne), novému divadlu nemožno uprieť istú noblesu. Exteriérové, ako aj interiérové umelecké diela ju iba podčiarkujú - fontána autorov Alexandra Bil'koviča, Il'ju Skočeka a Pavla Bauera situovaná pred hlavný vchod, do vstupnej haly umiestnený prameň architekta Bauera a maliara Dušana Buřila, napokon kaskáda Petra Rollera a dve veže architekta Bauera pred budovou novostavby. Súčasťou divadelného života budú mnohé aktivizy, vrátane výstav v priestoroch divadla.

Slovenské národné divadlo, jedna z najvýznamnejších kultúrnych inštitúcií Slovenska, začalo písať svoje dejiny roku 1920. Divadlo v slovenskom jazyku sa začalo na Slovensku hrať neskôr, v roku 1831 a zohrálo významnú úlohu v procese národného obrodzenia. Opera sa na území dnešného Slovenska hrá už dobré tri storočia. Platí to predovšetkým pre Bratislavu, mesto, ktoré samo seba nazývalo "predmestím" cisárskej metropoly. Z Viedne si do barokovej Bratislavy odsakovali talianske operné spoločnosti.

Dnešné Slovenské národné divadlo tvoria tri zložky so stálym profesionálnym umeleckým súborom: Činohra (riaditeľ Roman Polák), Opera (riaditeľ Oliver Dohnány) a Balet (riaditeľ Mário Radačovský). Súbory SND hrajú v dvoch divadelných budovách - predstavenia Opery a Baletu SND sa uskutočňujú v Historickej budove SND na Hviezdoslavovom námestí, ktorá bola otvorená v roku 1886. Postavená bola podľa návrhov architektov Ferdinanda Fellnera a Hermanna Helmera v eklektickom štýle, a je jednou z mnohých divadelných stavieb tejto úspešnej dvojice, ktorá projektovala divadlá v Sofii, Budapešti, Brne, Karlových Varoch, Zürichu, Berlíne a inde. Budova je pamiatkovo chránená, preto musela ostať v pôvodnom slohu fasáda, interiér hľadiska, vstupný foyer a salón na I. poschodí. Činoherné scény SND sú v budove Slovenského národného divadla. Predstavenia na všetkých scénach SND sa konajú počas divadelnej sezóny zväčša každý deň a divadelná sezóna trvá od začiatku septembra do konca júna.

### Bývalé scény SND

Od roku 1955 do marca 2007 sa divadlo hralo v Divadle Pavla Országha Hviezdoslava (DPOH) na Laurinskej ulici, v budove Národnej banky Slovenska. Menšia domovská scéna, tzv. Malá scéna sa nachádzala vo viacúčelovej budove z 50. rokov na Dostojevského rade, kde sa konali komorné predstavenia od roku 1962. Jej účelom bolo dopĺňať repertoár hlavnej scény činohry SND s dôrazom na dramaturgické i inscenačné experimentovanie. Súčasťou bola i prezentácia mladých tvorcov, hudobné a literárne programy a výstavy moderného umenia v príslušných priestoroch divadla.

*Treba pripomenúť, že na výstavbe novej budovy SND sa podieľal aj náš spolok, ktorý prispel vyzbieranou sumou 6000 SEK, ktoré sme odovzdali do rúk vtedajšieho riaditeľa Dušana Jamricha.*

Svetlana Hlavčáková



Náš komfortne vybavený hosťovský dom sa nachádza v centre zimných športov, letnej turistiky a horolezectva (850 m n. m.). Vila Beatrice má 8 luxusne a individuálne vybavených apartmánov s celkovou kapacitou 45 lôžok. Každý apartmán má obývaciu časť, spálňu, kompletne vybavenú kuchyňu, kúpeľňu, WC, balkón, telefón, satelitnú TV. Reštaurácia vo Ville Beatrice je známa širokým výberom špecialít a patrí medzi labužnícke kuchyne vo Vysokých Tatrách. Okrem rekreačných možností ponúkame aj usporiadanie konferencií so servisom, zmenáreň, saunu, bar s terasou, podzemné garáže a parkovisko.

Tatranská Lomnica je napojená na rýchlikovú, železničnú a leteckú sieť do Popradu a na vysokohorskú elektrickú trať na Štrbské Pleso. Je taktiež východiskom do mnohých okolitých turistických a historických miest, ako napr. Kežmarok, Spišský hrad, Levoča, Červený Kláštor, k horskej rieke Dunajec a do Nízkyh, Belianskych a Poľských Tatier. Rovnako sa tu nachádza vysokohorská lanovka na Skalnaté Pleso, známe svojou hviezdárňou a ďalej na Lomnický štít (2633 m n. m.) s celoročnou prevádzkou.

tel: +421 52 4467 120 fax: +421 52 4467 313



**STEHLÍK**

Má rád sady a záhrady,  
stromy, v ktorých prežil máj.  
Keď sa zima ujme vlády,  
pritúli ho biely kraj.  
Potom na jar aj v bodfáci  
teplé hniezdo sa mu páči.

**SÝKORKA**

V tichom parku svieti nehou  
ako dúha žiarivá,  
níťou z neba belasého  
krídelká si vyšíva.  
A za novú búdku z dreva  
bude vďakou pekne spievať.

**TRASOCHVOST**

Hoci chvostom trasie stále  
toto vtáča nevefké,  
ako smelý princ na bále  
chodí v bielej košielke.  
Mohla by sa strhnúť bitka,  
keď ho nazvú trasoritka.

**GLEZG**

Má na krídlach biele pásy,  
tmavé pierka na brade,  
z buka cik-ciks! sa ohlási,  
aj z čerešní v záhrade.  
Glezga mocný zobák zdobí,  
preto ho zvu hrubozobý.

**DUDOK**

Bez chochola nejde z domu,  
nesie si ho na hlave,  
pýši sa ním kadekomu,  
sníva iba o sláve.  
Zaspí hneď, keď sny ho berú,  
ako dudok. Namojveru!

**HÝE**

Nezávidí farbu lienke,  
ale rád si zakladá  
na červenej náprsenke –  
je to jeho paráda.  
Na jedličke vidieť hýša,  
to je iste vzácna chvíľa.



odovzdania poverovacích listín hlave švédskeho kráľovstva, kráľovi Carlovi XVI. Gustavovi, usporiadal Peter Kmec spolu s manželkou Monikou slávnostnú recepciu pre krajanov žijúcich vo Švédsku,

ktorá sa konala 26. septembra vo Ville Brevik v Štokholme. Vo svojom uvítacom príhovore nový veľvyslanec pozdravil všetkých prítomných a oboznámil ich so svojimi ambíciami na svojom novom poste.

Zároveň im pripomenul významné sviatky, ktoré Slovenská republika nedávno oslávila - Deň slovenskej ústavy a výročie SNP. Na záver pozvaným hosťom predstavil slovenskú populárnu speváčku Janu Kirschner, ktorá tiež prišla medzi rodákov, aby im zaspievala (bez hudobného doprovodu) slovenskú pieseň zo svojho repertoáru. Deň predtým predstavila švédskej verejnosti svoj nový album nakrútený v Londýne Shine. Treba vyzdvihnúť príjemné prostredie, v ktorom sa recepcia konala, ako aj chutné pokrmy a kvalitné vína. Nie všetky recepcie sa vydarila tak, ako sa to podarilo organizátorom - súčasným zamestnancom veľvyslanectva pod vedením "värdparu".



Predstavitelia Švédsko-Slovenského Spolku sa s Petrom Kmecom stretli hneď po jeho príchode do Štokholmu. Na tomto mieste chcú v mene Spolku vyjadriť presvedčenie, že nové vedenie zastupiteľského úradu bude s krajanmi efektívne spolupracovať a že si popri svojich povinnostiach nájde čas na podujatia, ktoré v budúcnosti v prospech krajanov, ako aj v prospech Slovenska spoločne zorganizujú.

Peter Kmec je kariérny diplomat so skúsenosťami nielen z práce na Ministerstve zahraničných vecí SR, ale aj z jeho diplomatického pôsobenia vo viacerých krajinách. *Svetlana Hlavčáková a Dušan Daučík*



## Vítajte na Spišskom hrade

*Spišský hrad patrí medzi najrozsiahlejšie hradné komplexy Európy a je najväčším hradom na Slovensku. Jeho rozloha je unikátna - viac ako 41tis. m<sup>2</sup>. A nielen vďaka svojej mohutnosti bol hrad v roku 1993 zaradený na zoznam Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Ľudia s jeho stavbou začali v 12. storočí a svoju mohutnosť získal počas nasledujúcich 600 rokov. A toto je jeho príbeh..*

Ale hradný kopec bol osídlený od pradávna. Po tejto časti Spiša sa kedysi pohyboval aj človek neandrtálsky a územie bolo zrejme osídlené ešte skôr. Prvé praveké hradisko vzniklo na kopci pravdepodobne v piatom tisícročí pre Kristom, keď sa tu usídlil ľud tzv. bukovo-horskej kultúry. A najmohutnejšie osídlenie spadá do obdobia prelomu letopočtov, kedy na terajšom hradnom kopci mal svoje sídlisko Keltský kmeň kotínov, alebo Dákov. Aj dnes môžu návštevníci hradu na dolnom nádvorí vidieť pozostatky kultovej stavby Keltov. V druhom storočí však život na hradisku náhle ustal a kopec ostal opustený takmer na 900 rokov. Prioritu v celej oblasti prebral susedný kopec Dreveník, kde si Slovieni vybudovali svoje hradisko. Názov kopca je pravdepodobne odvodený od Dreveného hradu, ktorý na ňom v tomto období stál.

Prvou kamennou časťou, ktorú na tomto kopci nechal v polovici 12. storočia vystavať kráľovský rod Arpádovcov, bola veľká kruhová obytná a zároveň strážna veža. Stála hore na hradnej akropole. Dnes z nej zostali už iba základy. Staviteľia vtedy netušili, že týmto kopcom prechádza množstvo tektonických puklín a veľká časť hradného brala sa ročne posúva zhruba o 3 cm hore-dole, pukajú a lámu sa jednotlivé časti. Práve kvôli tektonickým posunom v podloží táto prvá veža na konci 12. storočia spadla. Až po jej páde, zhruba na začiatku 13. storočia, začali po obvode

celej hradnej akropoly budovať prvý hradobný múr a na najvyššej časti hradu Románsky palác a dnešnú vežu. V takomto rozsahu v roku 1241 našli Spišský hrad jeho prví nepriatelia. Boli to Tatári (Mongoli), ktorý však Spišský hrad nedobyli. Tatári po roku plienenia z Uhorska náhle odišli. Ľudia sa postupne začali vracaf z hôr, kde sa poukryvali. V roku 1249 dostal Spišský prepošt Matej od kráľa povolenie usídlit sa na Spišskom hrade, aby bol v bezpečí. Je to prvá priama písomná zmienka o hrade. Prepošt si tu nechal postaviť hranatú trojposchodovú obytnú vežu. Zachovali sa z nej len základy aj s románskym vchodom. V tejto obytnej veži prepošt sídlil, kým mu vedľa ruín kláštora nedokončili nové, oveľa reprezentatívnejšie sídlo, dnešnú Spišskú Kapitulú. Túto vežu neskôr začali využívať ako sklad pušného prachu. Práve preto tu už dnes nestojí. Vyletela do vzduchu, keď sa raz v noci v 16. storočí do hradu pokúšal dostať jednej lúpežný rytier, nazývaný Šarško. Podplatená hradná posádka pomohla celej družine Šarška vyliezť do hradu po lane, no keď liezol ako posledný Šarško, jeden z hradných vojakov preťal lano. Šarško spadol z hradieb a zabil sa. Zbojníci začali urputne bojovať s hradnými vojakmi a nejakou nešťastnou náhodou sa zapálil pušný prach vo veži. Veža vyletela do vzduchu. Výbuch bol taký silný, že vytrhol aj časť hradného múru a do vzduchu vyletel aj kapitán Spišského hradu, ktorého telo našli až o 3 dni na dolnom nádvorí pod nánosom balvanov a sutín.

Ako posledné bolo v polovici 15. storočia pristavané dnešné dolné nádvorie. Každé predhradie je samostatný obranný systém s vlastnými vstupnými bránami a rozličnými obrannými prvkami vrátane tajných výpadových bránok z hradu. Dnes sa dá do hradu dostať až dvomi bránami. Niektorí z návštevníkov prichádzajú cez dolnú bránu od Spišského Podhradia, ostatní cez hlavnú vstupnú bránu z východnej strany. Práve pred hlavnou vstupnou bránou je ďalšie špecifikum Spišského hradu a síce samostatne stojacich niekoľko kamenných stĺpov. Je to pozostatok obrannej palisády. Pôvodne medzi stĺpmi boli ešte drevené brvná. Bola to prvá obranná línia pred bránou, za ktorou nasledovala suchá priekopa, opevnené predbránie s padacím mostom cez priekopu a delovými strieľňami a samozrejme padacia mreža vo vstupnej veži. Možno aj kvôli mohutným hradbám, vysokým skalám a rozličným obranným prvkom, či veríte, alebo nie, Spišský hrad nikdy vojenskou silou dobytý nebol. No existuje aj plno nevojenských spôsobov získania takéhoto hradu. Podobná situácia nastala v polovici 15. storočia. Vtedy sa ukázalo, že páni hradu sú zradcovia. Podporovali poľského kráľa Vladislava Jagelovského, ktorý chcel získať uhorskú korunu. Preto uhorská kráľovná vdova Alžbeta, dcéra Žigmunda Luxemburského, najala do svojich služieb vynikajúceho veliteľa a vojaka Jána Jiskru z Brandýsa. So svojim žoldnierskym vojskom bojoval pod hradom s vojskami poľského kráľa a aby nebol ohrozovaný zároveň zo Spišského hradu, rozhodol sa, že hrad dobyje a zaujme tento strategický bod. Páni hradu predtým utiekli do Bratislavy a hrad zverili len do rúk kapitána hradu Petra Baska. Bol to asi typický vojak svojej doby a pravdepodobne nedostatočne platený, pretože podľa starých listín Ján Jiskra hrad nedobýjal zbraňami, ale nejakým bližšie neznámym spôsobom sa s kapitánom hradu dohodol. Pravdepodobne ho podplatil a za odmenu ho i naďalej ponechal kapitánom na Spišskom hrade. Tento vojenský konflikt sa nakoniec vyriešil, ale Jiskra na hrade nechal veľkú vojenskú posádku. Jiskrovi vojaci však neostali priamo na hrade, ale utáborili sa vedľa hradu, na mieste dnešného dolného nádvorja, ktoré vtedy ešte neexistovalo. Žili v stanoch a uprostred táboriska pre ich veliteľa postavili malú okrúhlu kamennú pevnosťku a v nej dom. Žoldnieri potom s pomocou kamenárskych majstrov postavili okolo vojenského táboriska hradobný múr. Tak vzniklo posledné predhradie Spišského hradu - dnešné dolné nádvorie. /dd

A scenic landscape featuring a large, multi-towered stone castle perched on a rocky cliffside. The foreground is dominated by a dense field of cherry blossom trees in full bloom, their white and pink flowers creating a soft, textured layer. The sky is a clear, vibrant blue. The overall scene is peaceful and picturesque, capturing the beauty of spring in a historic setting.

*God Jul  
och  
Gott Nytt År*

# VIANOCE - mágia zimy a Adventu (povery, zvyky a rituály)

Pre kresťanov sú Vianoce oslavou narodenia Ježiša Krista, pre iných predstavujú príležitosť potešiť sa zo stretnutia s najbližšími, zastaviť sa na chvíľu v toku všedných dní a zamyslieť sa nad bytím či nebytím, láskou a láskavosťou. Vianoce sú sviatky radosti, lásky a rodiny, kedy sme si akosi bližší a kedy sa plnia detské sny. Celý čas adventu je magický a kresťanská oslava vykupiteľa sa akosi mimovoľne snúbi s predkresťanskými pohanskými tradíciami, ktoré si generácie odovzdávali z pokolenia na pokolenie. Sviatky **zimného slnovratu (21. december)** fascinovali už Keltov, Germánov i Slovanov a predstavovali pre nich vyvrcholenie celého roka. Dodnes sa v našom živote rešpektuje typická symbolika, zvyky, povery a čary prislúchajúce k sviatkom zimy.

Mesiace november a december sú u nás plné bosoráctva. Podľa povery tzv. stridzie dni trvajú od Katreny, cez Luciu až do Tomáša. Je to čas najdlhších nocí v roku, ktoré sú rajom pre bosorky. Ľudia v tomto čase majú zjesť strúčik cesnaku denne, aby ním odohnali démonov. Pranostika na toto obdobie hovorí:

- ♦ Keď je v októbri mnoho sršňov a ôs, bude dlhá zima.
- ♦ Ak kvitnú v novembri stromy, bude zima trvať až do mája.
- ♦ Keď v decembri mrzne, sneží, úrodný rok na to beží.

Advent (lat., adventus - príchod) je štvortýždňové obdobie očakávania Spasiteľovho príchodu. Začal sa sláviť v 4. storočí v južnej Galii, v Španielsku. Ale až neskôr sa cirkevní hodnostári rozhodli, že príprava na narodenie Mesiáša bude oficiálne trvať štyri adventné nedele. Tie symbolizovali 4000 rokov, koľko podľa vtedajších odhadov trvala história ľudstva pred narodením Krista.

**Advent** začína štvrtou nedeľou pred Štedrým večerom a trvá 22 až 28 dní. Je obdobím rozjímania, pôstu a striednosti, kedy si ľudia upratujú nielen príbytky, ale aj medziludské vzťahy a svoje duše. Zakázané sú všetky zábavy. Pôst končí 24. decembra večer, po východe prvej hviezdy.

Prvou adventnou nedeľou začínal aj liturgický rok. Až do tretej adventnej nedele je charakteristickou farbou adventu tmavofialová, potom ju nahradí ružová farba, symbolizujúca radosť. Každá z adventných nediel má svoje ľudové meno - železná, bronzová, strieborná a zlatá.

**Na Všetech svätých - 1. novembra** a na **Dušičky (Pamiatku zosnulých) - 2. novembra** spomíname na svojich nežijúcich príbuzných a priateľov. Prichádzame na cintoríny, aby sme si ich pamiatku uctili vencom, kyticou a aby sme zapálili sviečku za spásu ich duší. Motlitba živých vraj pomáha dušičkám očistiť sa od hriechov.

Ľud veril, že v predvečer Dušičiek vystúpia duše mŕtvych na jednu noc z očistca, kde v plameňoch pykajú za svoje hriechy. Verilo sa tiež, že o polnoci na Dušičky majú duchovia bohoslužbu. Po prvom rannom zvonení kostolných zvonov, musia sa dušičky vrátiť do očistca. Bývalo zvykom vhadzovať v tento večer do ohňa pokrmy dušiam na prilpenie, ale tiež ako čiastočné vykúpenie z hriechov. Hovorilo sa, že ak na Dušičky prší, duše mŕtvych oplakávajú svoje hriechy.

**Martin - 11. november** je považovaný za prvý stridzí deň. Ľudia sa proti škodlivej moci bosoriek majú chrániť jedením cesnaku. Podľa legendy stretol Svätý Martin jednej chladnej noci v Amiens premrznutého nahého žobráka. Nezaváhal a mečom rozťal svoj plášť na dve polovice, pričom jednu podal žobrákovi. Nasledujúcu noc sa mu zjavil Kristus oblečený do polovice jeho plášťa. Vďaka tejto udalosti ho ľudia vzývajú na ochranu proti chudobe. Svätý Martin je patrónom vojakov, koní, jazdcov, vinárov a husí.

K tomuto dátumu neodmysliteľne patrí dobrá pečená hus a lokše. Pôvod tohto zvyku možno vystopovať v dvoch legendách - prvá tvrdí, že husy sv. Martina počas kázania tak rušili, že teraz pykajú na pekáči. Podľa druhej legendy sa predtým, ako mal byť zvolený za biskupa, zo skromnosti skrýval v husine, ale tie ho svojim gagotom prezradili. Rituál rozdeľovania pečenej husy má svoje regule: najnižší sluha dostával krídlo, aby pri práci "lietal", vyšší sluha stehno a hospodár si nechával zvyšok mäsa. Koža z husích labiek sa dávala do topánok, aby sa nepotili nohy, alebo medzi prsty, aby nerástli kurie oká. Nuž, husacie hody si nenecháme ujsť ani dnes.

Sviatok sv. Martina bol dôležitým dňom v živote sluhov a slúžtičiek, v tento deň väčšina z nich menila službu a dostávala za svoju prácu výplatu, čo bol dôvod na poriadnu oslavu. Pranostika:

- ♦ Na Martina medveď líha.
- ♦ Martin na bielom koni prichádza.
- ♦ Po Martine už zima nežartuje.

**Na Katarínu - 25. november** sa naďalej treba chrániť cesnakom. Je to posledný deň veselí a zábav. Po Kataríne je tanec a spev zakázaný a ľudia sa majú naladiť na pokojnejšiu nôtu, aby v mieri vychutnali sviatky Božieho narodenia. Preto si tento deň chcel každý užiť a tak tancovačky trvali až do rána. Radovánky mali na starosti ženy, lebo počas celého dňa platilo "ženské právo". Iba o polnoci sa vyhlasovala pánska volenka.

Svätá Katarína sa narodila okolo roku 289 n.l. v Alexandrii, v dnešnom Egypte. Od mladosti sa vyznačovala neobyčajným vzdelaním a mravnými cnosťami, ako aj pracovitosťou. Protestovala proti pohanstvu a tak bola na príkaz rímskeho cisára Maxentia sťatá. Z jej žíl však podľa legendy netiekla krv, ale mlieko. Stala sa patrónkou mlynárov, a tak sa na Katarínu nesmeli pracovať so všetkým, čo malo koleso. Nesmeli sa mlieť ani priasť. Ochraňovala tiež uni-

verzity, mladé dievčatá, filozofov, ošetrovatel'ky, kolárov a všetkých umierajúcich.

Pranostika a rady:

- ♦ Katarína hudcom husle berie.
- ♦ Katarína na blate, Vianoce na ľade.
- ♦ Na Katrenu teplo, to nedobre býva, potom na Jozefa sneh pole pokrýva.

**Ondrej - 30. november**, jeden z apoštolov má sviatok, kedy začína advent. Tento deň je po Vianociach najďôležitejším dňom veštenia. Čaruje sa s cesnakom a slobodné devy lejú olovo. To im má vyveštiť budúcnosť. Roztavia olovo na lyžici nad sviečkou a cez kľúč, ktorého zuby vytvoria kríž, ho vylejú do studenej vody. Z tvaru, v ktorom olovo ztuhlo, hádajú, aký bude ich budúci manžel: štíhly, tučný, krásny, škaredý, hrbatý...

Podobu ženicha hľadajú aj vo vysekanej diere v ľade, ktorú im prezradia tiene.

Na svadobné prípravy môže upozorniť i kohút - ak dievka zaklope o polnoci na Ondreja na dvere kurína a zvnútra sa ozve kohút, do roka sa vydá. Ak najprv zakotkodáka sliepka, musí ďalší rok čakať.

Nie div, že sa sv. Ondrej stal patrónom neviest, ale aj sedliakov a rybárov. Vyzývajú ho aj ľudia, ktorí potrebujú pomôcť proti dne. Bol rovnako ako jeho brat Šimon rybárom. Pochádzal z galilejskej Betsaidy. Patril k učňom Jána Krstiteľa a bol prvým učňom Ježiša Krista. Ukrižovali ho na kríži v tvare X. Pranostika a rada:

- ♦ Aké počasie je na Ondreja, také bude celú zimu.
- ♦ Aký Ondrej, takí všetci svätí.
- ♦ Keď sú na Ondreja kvapky na stromoch, bude veľa ovocia.

**Na Barboru - 4. december** (druhý sviatok adventný) treba odrezať vetvičku čerešne a dať ju do vázy, čím nadobudne čarovnú moc. (Stromček by mal byť aspoň 10 rokov starý a konárik sa má odrezať vtedy, keď sa na obzore objaví prvý snežný lúč.) Ak do Štedrého večera rozkvitne, do roka sa slobodná dievka vydá. Ak rozkvitne neskôr, na vydaj si ešte počká. Keď uschne, ostane na ocot. Na koľký deň "barborka" rozkvitne, v ten mesiac nasledujúceho roku sa dievča vydá. Kvietok z vetvičky ukrytý pod šnurovačkou má vraj moc privábiť chlapca, na ktorého dievča myslí.

Svätá Barbora bola mučeníčka z dôb starovekého prenasledovania kresťanov. Je prvá z postáv, ktoré v predvečer sviatku obchádzajú domy a klopjú na okná. "Barborky", ľudové masky sa však svätici podobajú len málo. Zostala iba biela farba, ktorá symbolizuje čistotu a nevinnosť. Ženské postavy v bielom šate, so závojom a so zeleným venčekom na hlave, s rozpustenými vlasmi, nalíčené na bielo vyplatia metlou neposedné deti a potom ich obdarujú jablkami, orechmi a cukrovinkami z košíčka. Z Barboriek sa v niektorých krajoch stali Lucie. Niekde trojicu či šesticu Barboriek sprevádzali ľudia prezlečení za kozlov, kobyľky či čertov. Sv. Barbora je patrónkou baníkov a delostrelcov. Pranostika:

- ♦ Svätá Barbora ťahá sane do dvora

**Mikuláš - 6. december** bol skúškou celoročného správania sa najmenších. Bude to sladká nádielka alebo trest od čerta? V predvečer. 5. decembra sa majú vyčistené čižmy položiť do okna, aby ich mohol Mikuláš naplniť sladkosťami, orieškami a ovocím. Neposlušné deti si však ráno nájdu iba zemiaky, v horšom prípade aj uhlie.

Mikuláš, jeden z najuctievanejších svätcov východnej cirkve sa spája s vierou v bohatstvo. Je ďalšou z postáv, ktoré obchádzajú domy. Podľa povery zostúpi každý rok 5. decembra večer z neba na zem a obchádza ľudské príbytky v spoločnosti hrôzostrašného čerta s rinčiacou reťazou a anjela s krídlami. Čert malého hriešnika najprv vyhreší metlou, anjel ho obdaruje láskavosťou a Mikuláš pochútkami, pričom ho nabáda k poslušnosti a k úcte k rodičom. Neoddeliteľnou súčasťou sviatku sv. Mikuláša boli v minulosti mikulášske trhy, na ktorých sa predávalo pečivo, perníky, marcipán a drobné hračky.

Sv. Mikuláš rozdal po smrti zbožných rodičov väčšinu majetku chudobným, a aby unikol prejavom vďačnosti, vydal sa na púť do Palestíny. Je patrónom námorníkov a rybárov, ochrancom prevozníkov a najmä detí. Postava Mikuláša býva najčastejšie zobrazovaná v dlhom červeno-bielom plášti, na hlave má biskupskú čiapku so zlatým krížom. V jednej ruke drží dlhú zlatú barlu (biskupskú palicu), v druhej jutové vreco s darčekom. Pranostika:

- ♦ Na svätého Mikuláša už je celá zima naša.

**Lucia - 13. decembra** je posledným adventným sviatkom. Svätá Lucia bola v minulosti vnímaná ako ochrankyňa pred čarami a čarodejnicami a bola ďalšou z postáv obchádzajúcich obydlia. Vchádzala dovnútra znenazdajky, neklopala ani na okno, ani na dvere. Niekde mala podobu žartovnú, inde strašidelnú.

Na Luciu sa musia domy i hospodárske budovy očistiť od zlých duchov. Staršie ženy zahalené do bieleho rúcha - Lucky preto chodia z domu do domu, aby povymetali husacím krídlom všetky kúty obydlí v obci. Na domy sa kreslí krížik, aby zabránil príchodu zlých duchov do domácností.

Počas tohto sviatku by nemali ženy pracovať. Muži majú urobiť okolo seba pred ohniskom koleso a na oheň poklásať triesky nazbierané od Mikuláša. Keď sa triesky rozhoria, pomelú aj strigy, ktorú na omele, ktorú na lopate, ktorú na vidlách... Tie si posadajú okolo ohňa a budú sa hriať, kým oheň z triesok nedohorí. Potom skade prišli, tade ufujazdia po svojej robote.

Gazdovia a mládenci začínajú na Luciu robiť Luciin stolček, ktorého výroba sa musí zaobiť bez jediného klinca. Každý deň až do 24. decembra na ňom voľačo okrešú či vyvrtajú a na Dohviezdny večer musí byť hotový. Počas polnočnej omše sa na stolček posadia a urobia kríž. Potom údajnevidia okolo oltára tancovať všetky strigy z dediny. Cestou domov muži rozsypajú za sebou mak alebo ihly, aby ich strigy nedohonili. Kým strigy prelezú cez uchá ihiel a

vyzbierajú všetok mak, gazdovia sú dávno doma.

Devy si na Luciu natrhajú 12 lístočkov, na ktoré napíšu mená známych mládencov. Od Lucie do 24. decembra spália každý večer jeden lístoček. Posledný si položia pod štedrovečerný tanier. Koho meno bude na poslednom lístku, za toho sa dievčina vydá.

Sv. Lucia sa podľa legendy rozhodla ako dcéra bohatých a vznešených rodičov pre panenský život. Svoj majetok rozdala chudobným a všetkým nápadníkov odmietla. Je patrónkou krajčíriek, kočišov, sklárov a brusíčov. Pomáha proti krčným chorobám a najčastejšie je zobrazená s mečom, svietidlom a s miskou, na ktorej sú oči. Pranostika:

- ♦ Od Lucie do Vianoc, každá noc má svoju moc.
- ♦ Lucia noci upije, ale dňa nepridá.
- ♦ Keď si Lucia na mena háby zablatí, v januári ich prať bude.

**21. december** je zimný slnovrat, t.j. najkratší deň a najdlhšia noc v roku. Začínajú sa roznášať oblátky. Bývajú aj trhy na mak, med a perníky a pečú sa koláče, opekance a lokše. Veď na Adama a Evu sa v peciach na pečenie už kúriť nesmie.

**Štedrý alebo Dohviezdny večer - 24. decembra** je liturgicky označovaný ako vigília, predvečer narodenia Ježiša Krista. Pre Kresťanov je dňom pôstu, zachoval sa aj celý rad ľudových zvykov. Ich hlavným motívom bola túžba ľudí dozvedieť sa niečo o vlastnej (šťastnej) budúcnosti, o ich zdraví, ako aj snaha ochrániť dom, pole a záhradu pred pohromami a statok pred chorobami.

Osudná vláda stríg, čiže zlých síl zimy a smrti sa končí.

Kto sa na Štedrý deň až do východu prvej hviezdy postí, uvidí na stene zlaté prasiatko.

Nikomu nič nepožičiavajte na Štedrý deň. S požičaným predmetom odíde z domu šťastie a privolá sa bieda s núdzou.

Gazdiné sa v tento deň už vystríhajú koláče piecť.

Z medovníkového cesta už majú podľa počtu domácich zvierat upečené zvieracie figúrky. Nesmú ich však zjesť, aby zvieratá nepomreli.

Hrach na zobky uvarený do všetkých kútov izby rozhádzu, aby zo všetkých štyroch strán sveta nešťastie odvrátili od domu.

Slamou vystelú podlahu, aby tak získala magickú moc. "Svätú slama" potom gazda pridá do jarného osiva, nech je dobrá úroda.

Imelo bývalo súčasťou pohanských obradov. Táto stále zelená parazitujúca rastlina je symbolom života a ochranným talizmanom. Verilo sa, že vďaka svojim lepivým semenám má moc vyvolať alebo udržať zväzok medzi dvoma osobami opačného pohlavia. Zvyk bozkávať sa pod zaveseným imelom pochádza z Anglicka. Za každý bozk sa odtrhne jedna biela bobuľka. Posledná se na imele nechá do ďalších Vianoc, aby z domu neodišla láska. Vetvička imela by nemala chýbať na Vianoce v žiadnej domácnosti. Čím viac je na vetvičke bielych bobuliek, tým väčšie šťastie čaká v novom roku.

Podľa jednej z kresťanských legiend rástlo imelo ako strom. Z jeho vetvičiek vraj Jozef vyrezal na Vianoce kolísku pre Ježiška. Po 33 rokoch strom vyrúbali Rimania a z kmeňa vyrobili kríž, na ktorom ukrižovali Ježiša. Strom imelo nato zoschol do malých kričkov a rovnako ako veriaci sú živí z Kristovho tela, tak i imelo z živín iných stromov.

**Božie narodenie (Prvý sviatok vianočný) - 25. december** je dňom narodenia Ježiša Krista, o čom rozhodol pápež Liberius v roku 354 n. l. Pre veriacich je tento deň časom zbožného rozjímania. Nikde sa nepracuje, podlaha sa nezametá, posteľe neustielajú. V tento deň nesmie prísť do domu ako prvá žena, pretože prináša nešťastie. Vinšovať môžu prísť iba koledníci (medzi nimi Kubovia), ktorí smú aj zaspievať a rozniesť dobrú vôľu.

Na Štedrý deň a na Božie narodenie sa nesmú hrať karty, nechodí sa do krčmy a nenavštevujú sa príbuzní. Až na Štefana sa ľudia navštevujú a začínajú sa prvé tanečné zábavy a doba veselí a koledovania.

Pranostika a rady:

- ♦ Na Božie narodenie o blšie prevalence.
- ♦ Keď na Narodenie Krista pršať začne, za štyri týždne počasie bude mračné.
- ♦ Ak sú dažde, teplo v hody, nedobrý rok za tým chodí.
- ♦ Keď dvadsiateho piateho svieta slnko len toľko, čo gazda koňa oširuje, bude dobrá úroda zeme.

**Na Štefana (Druhý sviatok vianočný) - 26. december** sa v kostoloch svätí ovos určený na jarnú sejbu. Hrst ovsa sa počas omše hádže na kňaza, čo je symbolickým pripomenutím ukameňovania sv. Štefana Židmi v roku 37 pred bránami Jeruzalema za to, že hlásal Kristovo mesiášstvo. Štefan bol vzdelaný, grécky hovoriaci Žid, ktorý sa obrátil na kresťanskú vieru. Bol patrónom koní.

Tento deň je spätý so svätoštefanským koledovaním, ktoré má magicky ovplyvniť osud. Za koledovanie treba koledníkov odmeniť kúskom koláča, ovocím a občas i malým peniažkom. Spočiatku koledovali iba kňazi alebo učitelia so svojimi žiakmi, neskôr to boli deti, ktoré obchádzali domy často od sv. Štefana až do Toch kráľov. Na palici mali pripevnenú betlehemskú hviezdu a v debničke malé jaslíčky.

Dodnes sa na Štefana ľudia vzájomne navštevujú a želajú si veľa zdraru, no a samozrejme pokračujú v hodovaní.

Pranostika:

- ♦ Na svätého Štefana každý sa má za pána.
- ♦ Keď svätý Štefan blato vyfúkal, bude pekná jar.
- ♦ Keď duje vietor na Štefana, bude víno budúceho roku plané.
- ♦ Ak na sv. Štefana svieti slnko, bude drahé ovocie.

**Silvester - 31. január** je posledný deň roka. Je pomenovaný podľa pápeža sv. Silvestra I., ktorý pôsobil na začiatku 4. storočia. Dátum 1. januára prijali za prvý novoročný deň kresťania spolu s juliánskym kalendárom. Silvestrovská noc získala význam, až keď sa v priebehu 16. storočia vo väčšine západokresťanských krajín ustálil kalendár gregoriánsky.

Pôvodne to bol deň rozjímania a modlitieb, až neskôr naši predkovia uprednostnili bujaré veselie. Mnohí ľudia vtedy prijímajú rozličné predsavzatia. Dodnes sa udržala tradícia zjesť aspoň trochu bravčovinky pre šťastie a obedovať šošovicu, aby sa nás po celý nasledujúci rok držali peniaze. Naopak, neodporúčajú sa ani operenci, ani ryby, lebo by šťastie mohlo odletieť alebo odplávať.

**Na Nový rok - 1. január** by sme nemali zostať nikomu nič dlžní, mali by sme však vyniesť odpadkové koše, prezliecť posteľné obliečky, oprať a ožehliť bielizeň, aby nikde nezostal nijaký "rest". Čo je ale dôležitejšie - budme na seba milí a dobrí!!! Pranostika:

- ♦ Na nový rok o slepačí krok, na Tri krále o krok ďalej, na Hromnice o hodinu viac.
- ♦ Ako na Nový rok, tak po celý rok.

**Traja králi - 6. január.** Zlato, kadidlo a myrta boli dary, ktoré malému Ježiškovi priniesli Traja králi. Boli to v tom čase dary nielen drahé, ale aj cenné, pretože mali liečivú silu. Zlato je a bolo najušľachtilejším kovom a symbolom bohatstva. Kadidlo je vďaka vôni, ktorou navodzuje slávnostnú atmosféru vyhľadávané v nejednom náboženstve. Ide o zmes vonných drevín a živíc, semiačok a korenkov z usušených bylín. Pálením sa z neho uvoľňuje voňavý dym. Pripisovala sa mu liečivá sila. Myrta je vlastne hmota vytekajúca z rovnomenného kra, ktorá na vzduchu tuhne na žlté, červené či hnedé priehľadné kúsky veľkosti orechov, za ktoré sa platilo zlatom. Už starí Egypťania balzamovali mŕtvych rozpustenou myrtou. Podobne ako kadidlo, aj myrta patrí medzi vonné látky s liečivými schopnosťami.

Sviatok Troch kráľov je posledným dňom vo vianočnom období, keď sa koledníci vydávajú koledovať. Trojkráľová koleda patrí medzi najznámejšie. Kto by nepoznal: "My Traja králi ideme k vám, šťastie a zdravie vinšujeme vám. Šťastie a zdravie, mnohé letá, my sme k vám prišli zďaleka". Vianočné obdobie zvané tiež vianočný okruh uzaviera prvá nedela po Troch kráľoch. Oslava narodenia Krista sa končí, nasleduje liturgické medzidobie - príprava na najväčší kresťanský sviatok - Veľkú noc. Pranostika a rada:

- ♦ Trojkráľovú zimu vlk nezožerie.

**Hromnice - 2. február** sú sviatok, kedy sa pred omšou v kostole svätia sviečky - hromničky. Pobožní ľudia si ich neskôr zapalujú počas búrok a modlia sa pri nich. Býva tiež zvykom dávať hromničku do rúk umierajúceho. Svetlo hromničky má jeho dušu svietiť na cestu do neba.

Na Hromnice sa nesmie šíť a nič prišívaf, lebo ihla vraj priťahuje "božích poslov" - blesky. Pranostika a rady:

- ♦ Hromnice, zimy polovice.
- ♦ Na Hromnice sa zima s letom stretá.
- ♦ Na Hromnice treba mať ešte krmu polovice.
- ♦ Keď na Hromnice zo striech tečie, zima sa ešte dlho povlečie.

Svetlana Hlavčáková

